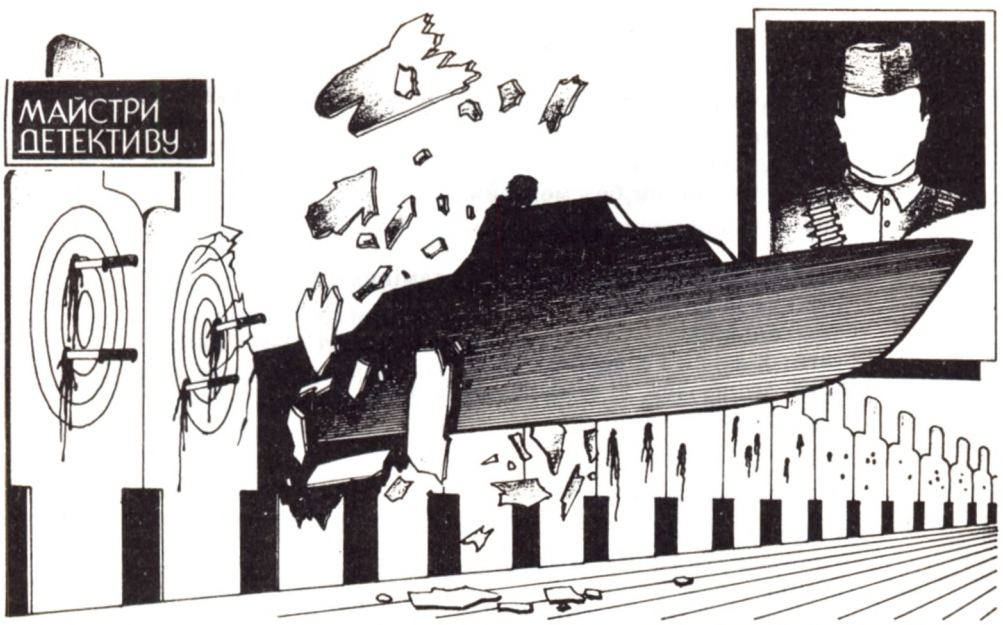

Ласло ДЮРКО

ТІНЬ СМЕРТІ

ПОВІСТЬ

З угорської переклав
Костянтин БІБІКОВ

Йован Кіш був знайомий з тінню смерті. Знайомий близько, хоч і любив сонце.

— Йоване,— сказав Сатана.

Сатана мав гостре підборіддя, ніс і пазурі — теж гострі. Як і погляд.

Йован Кіш вишкірився.

— Побратиме,— сказав Сатана,— друже!

То не була посмішка. Він таки вишкірився. Колись товариші називали Кіша вовком.

Кіш замахнувся. Зненацька. Гострий ніж улучив у шлунок Сатани.

Почувся брязкіт — ніби хтось кинув камінь у вітрину.

Йован Кіш прокинувся. І навіть не ворухнувся. Просто вирячився у напівтемряву. Прислухався. Все тіло було мокре від поту.

Він увімкнув настільну лампу. Годинник показував пів на четверту. Вже розвиднялося. Подув вітер. Хвилі лагідно хлюпали об ніс катера. Був червень.

Йован Кіш запалив сигарету, знову вимкнув лампу. Навкруги було тихо, сіро. В роті гірчило від тютюну. Йован роздушив сигарету в попільниці й одвернувся до стіни, підтягши волохату ковдру аж до шиї, і ще трохи подрімав.

О сьомій він прокинувся — задзвонив будильник. У щілину між фіранками до каюти заглянуло сонце. В голові паморочилося — від сильного снотворного. І так щодня.

О десятій він досяг контрольно-пропускного пункту на югославсько-угорському кордоні. Сонце нещадно палило. Течія на Дунаї була швидка.

За сто метрів од припнутого до берега понтона Йован Кіш скинув газ і зменшив швидкість. Піднятий догори ніс «Кібця» плавно ліг на воду. На Кішові були вилиняли джинси, синій тільник і кеди.

Коли білосніжний корпус катера порівнявся з понтоном, Кіш повністю вимкнув газ, кермо повернув праворуч.

Катер притерся носом до понтона.

Черговий прикордонник уже чекав на нього. Він давно вже стежив за катером у бінокль — здалеку впізнав «Кібець».

László Gyurkó. A halál árnyéka. Magvető, Budapest, 1982.

© Gyurkó László, 1982.

— Привіт, капітане! — озвався капрал Булатович. Бінокль та автомат він залишив на лаві, пофарбованій у біле.

Булатович підхопив кинутий Йованом Кішем швартов і прикріпив до понтона.

— Привіт,— відказав Йован Кіш, потім знову повернувся до моторів. Крутнув ключ у замку. Два мотори «вольво», що досі ледь бубоніли, замовкли. Настала тиша. Тільки Дунай клекотів. Хвилі розбивались об понтон.

— Давненько не були в наших краях.

— Світ широкий,— посміхнувся Йован Кіш.

У нього було загартоване вітром і сонцем обличчя, бездоганні зуби, цупке чорне волосся, в якому вже де-не-де пробивалася сивина. Очі неприродно сині, наче порцелянові, вони надавали обличчю дивного виразу.

Йован Кіш мав сто дев'яносто сантиметрів зросту, важив вісімдесят сім кілограмів. Атлетична фігура. Ніяк не скажеш, що йому вже за п'ятдесят.

— Звичайно,— відповів Булатович,— світ широкий, і все ж таки...

Капрал був родом з поблизького села на березі Дунаю. Річковик, як і його батько, дід та ще півсела. Дівчат дурив тим, що переведеться в моряки або закінчить офіцерські курси. Білосніжний мундир з золотими погонами. Капітанський місток, бурхливе море. Вродливі дівчата в портах південних морів.

А сам чудово знав, що й до пенсії лишиться простим керманичем на баржі — й не пошкодує. Він любив Дунай. Матиме хату, садибу, дружину, двох дітей. Хлопчика й дівчинку. Сина виростить моряком.

Капрал був дужий, кремезний, кітель напнувся на його грудях. Але проти Йована Кіша — кузька.

— На відпочинок? — спитав капрал.

— Так.

Йован Кіш пригостив його сигаретою «мальборо»; капрал сягнув до кишені по сірники, але Йован Кіш клацнув газовою запальничкою. Вітер зовсім ущух, коротеньке полум'я навіть не колихнулося, але під понтоном клекотала рудувата вода. Сонце палило.

— Візьміть,— простягнув Кіш пачку сигарет капралові.

— Та що ви! — заперечив капрал.

— Я теж був солдатом. І навіть не таким, як оце ви.

Цей тон подобався капралові Булатовичу.

— Дякую. Піду скажу товаришу капітану.

Капрал Булатович спізнився — капітан Трокан уже сходив, накульгуючи, від КП до понтона. Контрольно-пропускний пункт був двоповерховий, з червоної цегли. Капітан Трокан кульгав, бо 1943 року, коли він на чолі свого загону зривав міст, автоматна черга в чотирьох місцях розтрощила йому кістки лівої ноги. Лише завдяки професорові Бергу йому не ампутували ногу.

Мілован Берг перед війною жив за кордоном більше, ніж у своєму бєлградському приватному санаторії: від Нью-Йорка до Токіо було досить мільйонерів, які могли надсилати особисті літаки за одним з найвідоміших ортопедів.

1943 року професор Берг перебував у тому партизанському загоні, до якого товариші привезли фельдфебеля Трокана. Саме тут професор і загинув

Ласло Дюрко (нар. 1930 р.) — угорський прозаїк, публіцист, драматург. Серед найвідоміших його прозових творів — «Людяність» (1960), «Злочинці» (1961), «Четвер» (1963), «Щасливі блукання доктора Фауста колами пекла» (1979), «Смертельний стрибок» (1978).

від кулеметної черги з німецького «мессершміта». 1944 року, під час операції.

— Привіт, Йоване! — потис руку Кіша капітан.

Йован Кіш усміхнувся, та порцеляново-сині очі лишалися холодні.

— Може, завітаєте? — кивнув він головою в бік каюти.

— Я на службі,— відповів капрал Булатович.

Йован Кіш відчув небезпеку, насторожився, напружив і зір і слух. Рухи його стали точнішими.

Він помітив, як капітан подав знак капралові. Досі йому ніколи не дошкуляли суворою перевіркою.

Йован Кіш розслабився.

Булатович розчаровано поплентав до покинутого на лаві автомата. А як приємно було б пропустити склянку холодного віскі з содовою!..

Йован Кіш дістав із шафки дві високі склянки, а з холодильника — пляшку кубинського рому. Холодильник працював на акумуляторах. До рому Кіш долив апельсинового соку. По десять крапель з восьмигранної, темно-зеленої пляшки. На пляшці не було етикетки.

Кіш поклав у склянки кубики льоду. Потім дістав довгі ложечки для помішування.

Напій був трохи гіркуватий і ніби наперчений. Капітан такого ще не пив.

— Що це таке? — спитав він з цікавістю.

— Секрет фірми. Але тобі можу розкрити: коктейль Кіша. Будьмо!

Йован Кіш напружено стежив за капітаном, вдаючи байдужого. Порцеляново-сині очі нічого не промовляли.

Капітан Трокан уже після двох ковтків відчув себе добре й вихилив усе до дна. Дуже смачний у таку спеку холодний напій з особливим присмаком.

Трокан любив хороші напої так само, як добру зброю. Або як доглянутий мотор для човна.

Підлога каюти була вкрита ядучо-зеленим паласом — під колір шпалер. На вікнах висіли темно-зелені шторки. Меблі були рудуваті. Виготовлені з пластмаси, як і сам катер. В середину було важко заглянути. Кіш пишався цим. Катер збудували за його власним проектом, допомагав йому в цьому досвідчений корабел з Уйвідека.

— Відпустка? — спитав капітан Трокан. Від коктейлю в нього затерпли губи.

Кіш напружено дослухався.

— Так. Вирішив трохи відпочити.

І знову змішав коктейль. На відмову Трокана тільки всміхнувся.

— І куди?

Голос капітана нічого не виказував. Не насторожували і його запитання.

— До Угорщини. Потім... мабуть, і до Австрії. Можливо, до Лінца.

Капітан Трокан знав, що з Будапешта до Лінца — зовсім близько. Шістсот кілометрів. «Кібцем» — за півдня, спокійно.

— Побачу, як складуться обставини. Ще й від того залежить, як риба клюватиме.

Про Йована Кіша всі знали, що він запеклий рибалка. Знали й те, що йому рідко коли щастить на риболовлі.

«Добре йому,— подумав капітан.— Будапешт, Лінц... Куди заманеться».

Проте Трокан анітрохи не заздрив Йованові Кішу. І не тільки через те, що симпатизував йому. На його думку, Йован Кіш заслуговував на гарне життя.

О, як би то було приємно, якби хтось колись сказав, що капітан Трокан теж заслуговує на гарне життя.

І раптом капітан рішуче заявив:

— Учора отримали наказ, Йоване: найприскіпливіше перевіряти всі моторні човни.

Очі Йована Кіша були сині, мов чисте небо. Він навіть не моргнув.

— З Бєлграда прибули двоє молодих чоловіків. Така їхня робота.

Небезпека була стихією Йована Кіша. Він жадав небезпеки, як морфініст — морфію.

Тепер Йован відчув небезпеку.

— Біс їх знає, що вони шукають.

Капітан Трокан і справді не знав. Кіш йому вірив. Почуття довіри зменшувало в ньому почуття небезпеки.

— Може, шукають наркотики? Адже останнім часом газети тільки про це й пишуть.

«Або мене,— вирішив подумки Йован Кіш.— Тепер вони можуть обшукати катер».

Він і не торкнувся своєї склянки, навіть не закурив. Кожен його рух тепер виказував напруження. Але Йован Кіш давно вже призвичаївся до такого: то був його фах.

Трокан нічого не помічав. Трокан був солдат. І далекий від того, щоб підозрювати Кіша. Але Йован Кіш не міг заспокоїтися. Ніколи, за жодних обставин.

Така вже була в нього вдача. Цьому він міг завдячити, що ще живе.

«І ще щасливим випадкам»,— подумав Йован і всміхнувся сам собі.

— Не розумію, чому така сувора перевірка саме в ці три дні? — сказав капітан Трокан.— Може, надійшла якась заява?

Подумки Йован Кіш перебрав усіх, хто знав про його перехід кордону в цей день.

Досить багато людей знали про це. Він з цього не робив секрету.

Капітан пошкріб собі потилицю:

— Краще приїдь завтра, якщо можеш. А я поясню товаришам, що сьогодні ти приїздив тільки погостювати. Вони не знають, що ти наш добрий знайомий.

Цим капітан Трокан виказав службову таємницю. Капітан не вважав за обов'язок берегти таємницю від Йована Кіша. Врешті-решт Йован Кіш є Йован Кіш. Цією думкою він поділився й зі своїми двома товаришами.

Йован Кіш запалив сигарету. Спокійно. Розважливо.

— Про мене, хай перевіряють.

— Звичайно. Але вони чомусь надто прискіпливі. Учора обшукували моторний човен добрих три години. Не розібрали хіба що сам мотор. Навряд чи маєш бажання провести тут півдня.

Кіш добре знав, що все можна знайти. Потрібні тільки спритність і терпіння. А ще — час та здібність. Настрій у нього був добрий.

— За твоє здоров'я!

Він притулив свою склянку до капітанової. Лід у склянках уже розтанув.

— Часу в мене вистачає. А вони за це отримують зарплату.

Кіш вихилив холодний напій.

— Хоч матимемо час побалакати.

Трокан був радий. Він поважав Кіша, ну а служба була така одноманітна.

— З умовою, якщо запросиш на каву,— сказав він.

Обидва слідчих були молоді чоловіки: один з них високий та худий, як телеграфний стовп. Вони сиділи в кабінеті капітана.

— Катер у вашому розпорядженні,— сказав Кіш.— Поки ви закінчите свою роботу, я побуду в товариша капітана.

Він навіть не дав їм часу відповісти.

— Якщо вам щось потрібно, кажіть.

Він розмовляв з ними так, ніби вони його підлеглі.

Довгий слідчий узяв зі столика портфель із чорного замінника шкіри.

«Напівпровідникові вимірювальні прилади»,— подумав Кіш.

Другий слідчий поніс портфель з інструментами.

Кіша цікавило, чи знають вони, що́ або кого шукають.

Ні, не знали. Знали тільки те, що мусять ретельно обстежити кожен моторний човен. Найприскіпливіше... І що мусять шукати не пральний порошок.

Йован Кіш теж знав, що вони шукають не пральний порошок. З таким завданням із Бєлграда не направили б сюди двох слідчих.

Знав він і те, що на «Кібці» немає ні золота, ні валюти, ні наркотиків. Ані зброї. Принаймні такої, яку вони шукають.

— У грудні 1943 року... а може, то було і в січні 1944-го, біс його знає. Було страшенно холодно. Соплі замерзали під носом. Селяни повідомили, що поблизу блукає четверо чужинців: нібито втекли від німців, шукають партизанів. Крім рюкзаків, у них більше нічого не виявлено...

Тераса прикордонного КП виходила на Дунай. Навпроти густо зеленіли ліси. Нижче від КП був басейн. На стіні з червоної цегли темніла тріщина завширшки як палець. Від гудіння буксирних моторів у тисячу кінських сил здригалась узбережна круча.

Випили вже й по другій каві: готувала каву літня жінка, в чашечці, по-турецькому. Капітан Трокан народився в долині річки Неретви.

Слідчі перебували на «Кібці» вже чотири години.

«Оце стараються!» — подумав Йован Кіш.

— Напередодні, вночі випав сніг. На другий день натрапили на їхні сліди. Всі четверо були в черевиках із смугастою гумовою підошвою.

— Я ще ніколи не бачив подібного сліду... Вони втекли від німців? У такому доброму взутті?

— Вони могли мати й трофейні черевики. Але всі четверо однакові?.. Я вишикував тоді бійців у бойовий ланцюг. Відстань один від одного — двісті метрів. Наказ: якомога швидше! І якомога тихіше! В жодному разі не стріляти: хоч свої, хоч чужі. Мертві нам не потрібні. Вже чимало поховано в тому проклятому лісі й наших, і фріців. Нам потрібні люди, які ще говорять. А мертві не говорять.

Йован Кіш відкинувся на спинку крісла й з насолодою розповідав. Трокан поправив хвору ногу. Тепер уже не з багатьма можна побалакати про ті героїчні часи. То була і його молодість. Його життя. Тільки тепер він збагнув, що то було справжнім щастям. А тоді він цього не знав. Знав тільки те, що йому холодно і голодно. І що конче треба перемогти.

Він поважав Йована Кіша.

— Побачив їх у бінокль. Вони йшли вервечкою. Спокійно, наче школярі на екскурсії. На них був потертий одяг, нове тільки взуття.

В такому одязі можна пройти сотні кілометрів. Якщо взуття хороше, а рюкзак набитий продуктами.

— Я не знав, що́ в них у рюкзаках,— сказав Йован Кіш.— Вони зійшли в берестову долину. Я покараkав. Спочатку двічі, потім чотири рази. То був пароль. Один з них озирнувся. Далі вони пішли спокійно. В тих місцях водиться багато ворон. Берестова долина — шість кілометрів завдовжки. Обабіч стрімкі скелі. З одного боку вузький прохід. Знали про нього далеко не всі. Я направив до цього проходу п'ятьох бійців: щоб перекрили вихід. А з Мілодаром пішов слідом за ними долиною. То було дуже легко: обабіч стежки — молодий ялинник, ідеальне прикриття.

Капітан Трокан почував себе молодим. У подібні хвилини він переконувався, що прожив своє життя не марно.

— Вони були від нас метрів за чотириста, коли дісталися виходу з долини. На стежину вийшов капрал, біс його знає, як звали того бідолаху... Він спитав тих чотирьох, хто вони. Автомат у нього був напоготові. Як і мій, дисковий.

— А в мене колись був «томпсон»,— сказав Трокан.— Чудова штука. Але дуже тендітна.

— Дивлюсь — один з них розводить руками. Підбіг до капрала, обійняв його й загорлав: «Побратиме! Побратиме!» Інші троє розбіглися хто куди. Тоді я бачу — справи кепські. Ми з Мілодаром рвонули з місця. Мали таку можливість, бо лишилися поза увагою. А хлопці вийшли з-за дерев. Всі вийшли, дурні бісові! Аякже: «Побратиме! Побратиме!» Хлопці були бійцями, бідолахи, а не розвідниками. Кожний з них мав автомат.

Йован Кіш глянув униз на «Кібця». Слідчі ще були там.

— А капрал, уже неживий, ліг на сніг з обіймів отого «побратима». На білий сніг. «Побратим» штрикнув його ножем просто в серце. В руках двох інших «побратимів» — пістолети. Четвертий розв'язував рюкзак.

«Еге,— подумав Трокан.— Таке було наше життя».

Тоді навіть сонце світило інакше.

— Двох моїх бійців убили,— сказав Йован Кіш.— Вони навіть не встигли збагнути, що сталось. Інші двоє кинулись на землю долілиць. То було їхнє щастя. Автоматна черга покінчила з «побратимом», що зарізав капрала. Друга черга обірвала життя другого. Я бачив підошви їхніх черевиків: товста смугаста гума... А тим часом той четвертий витяг з рюкзака невеликий ріжковий автомат.— Я влучив йому в ліву ногу, вище коліна. Він упав, але не припиняв вогонь. «Вони теж не початківці»,— подумав я тоді. В мене знову стало менше на одного бійця: він стрибнув і розкинув руки, наче в кіно. Четвертому Мілодар прострелив ногу. Спереду його теж пронизала автоматна черга. Впав головою на сніг. Залишивсь останній, що з автоматом. Він стріляв короткими чергами, цього разу вже по нас. Ми ладні були заритися в землю. Йому не поталанило. Навколо нас здіймалася тільки снігова завіса. Автоматна черга спиляла гілляку з великої смереки. Впала мені просто на голову. Потім затвор автомата порожньо клацнув. Я тільки цього й чекав: кинувся до нього, Мілодар теж. Тоді в його руках опинився пістолет. Великокаліберний «вальтер». Потужна штуковина. Я щосили плигнув, щоб він не влучив. Але він стріляв не в мене: взяв дуло «вальтера» в рот. Коли ми підбігли до нього, був уже без голови.

Нога Трокана тепер не нила.

Йован Кіш глянув униз на понтон. Очі його були світло-сині, холодні наче в мерця.

— Наслідки гарні, що й казати! Наших убито четверо. Вони всі мертві,— повів далі Йован Кіш.— Можеш собі уявити, як мені нагоріло від командира. В них не виявлено жодних документів. І нічого такого, що навело б нас на слід. «Якщо хотіли мати їх живцем, то треба було дати нам розвідників, а не простих бійців»,— сказав я у відповідь командирові. А той почав дубасити себе кулаком по голові. Горлав: «Де я вам наберуся розвідників?!» Потім почав гримати на мене, мовляв, чому не бережу людей? «Якщо,— каже,— ти й на це нездатний, то краще залізь у ліжко до повії — материної тітки. Або згвалтуй того добродія, з ласки якого ти з'явився на цей світ!» Страшенно вмів лаятися. Він любив хлопців, що полягли в долині. Всі четверо воювали разом з ним уже другий рік.

Знизу від понтона піднімалися нагору ті слідчі. Довготелесий ніс портфель з інструментами.

Йован Кіш усміхнувся.

Бачив, що їхні сорочки мокрі від поту.

Надворі була страшенна спека.

— Де б йому було взяти розвідників! — докинув Йован Кіш.— Адже й простих партизанів у той час було обмаль.

— Вибачте за затримку,— сказав довготелесий слідчий, білим носовиком із синьою окантовкою витираючи спітніле обличчя.

— То їхній обов'язок,— виправдовував хлопців капітан Трокан.

Йованові Кішу було цікаво, чи зателефонують слідчі до Бєлграда, коли він попливе далі.

Він глянув униз на понтон. Капрал Булатович сидів скраєчку білої лави, повісивши на шию бінокль.

— Звичайно ж обов'язок,— відказав Кіш.

Для Йована Кіша смерть була так само природна, як і життя.

Вже сутеніло, коли Йован Кіш приплив до Будапешта. Пообідав дорогою у Байї: дві порції рибної юшки з локшиною. Він любив рибу.

Йован Кіш проплив під мостами. Йому подобалося це місто. Відень здавався чепурнішим. Елегантнішим. Будапешт був схожий на вродливу жінку, яка одягається за останнім словом моди. І саме цим приваблював.

Більше ніж ці два міста він любив тільки Бєлград. Бєлград був його дім.

Йован Кіш проминув острів Маргіт. Біля римських купалень, навпроти стоянки човнів тричі мелодійно просигналив. Цей сигнал відтворював кілька тактів арії Кармен з опери Бізе. Не встиг ще й причалити, а адміністратор з дружиною вже чекали його на березі. Річковий кемпінг «Дружба»

був місцем, де зупинялася переважна більшість іноземців з моторними човнами.

— Нарешті ми дочекалися приємного гостя! — вигукнув адміністратор кемпінгу.

Цей чоловік важив близько центнера, але поруч з Йованом Кішем здавався гномиком. Астматик. Важко дихав. Його дружина важила дев'яносто кілограмів. Волосся фарбувала в чорний, нігті — в червоний колір.

— Таке добро не пропадає,— відказав жартома Кіш.

Він народився в Уйвідеку[1]. Його батько був угорець, мати — хорватка, двоюрідні брати й сестри — німці. Йован досконало володів цими трьома мовами.

Адміністраторові Йован підніс цілу сулію домашньої сливовиці. Його дружині — флакон парфумів у гарній упаковці. Двом дітям — величезну коробку цукерок.

Дрібні подарунки варто привозити. Йован Кіш знав це.

— Правила перебування тут не змінилися?

Кіш приїздив до Будапешта щороку.

— В нас усе по-старому,— відповів адміністратор.— Але вас це однаково не стосується, хай би навіть якісь правила й змінилися. Вам тут, пане Кіш, усе дозволено.

Йован Кіш усміхнувся. Його порцеляново-сині очі були мов неживі.

— Не кажіть мені такого, а то залицятимуся до вельмишановної господині! — сказав він.

Чорноволоса завищала від задоволення. В її вухах гойдалися золоті кілечка. Черевце адміністратора затряслося від сміху.

Вони симпатизували Кішеві.

Кіш прийняв душ на катері, відкрив консервовану шинку, нарізав помідори, огірки, цибулю. Посолив усе це, полив оцтом та олією. Налив собі велику склянку червоного вина.

Надворі сутеніло. Уздовж берега Дунаю засвітилися вогні. Йован Кіш довго спостерігав за набережною в бінокль. Оглянув уважно кожен будинок. Під вербою цілувалися молоді.

Не було нічого підозрілого, і все-таки він відчував неспокій.

Чому його перевіряли на кордоні так ретельно?

Останньою склянкою вина він запив і снодійне: двадцять років засинав з допомогою снодійного.

Йован Кіш викурив ще одну сигарету. Під протилежним берегом виблискував світлом зелений бакен.

О дев'ятій вечора Йован Кіш ліг на двомісному ліжку в каюті, але до самого ранку тільки дрімав.

Прокинувся від сильного гойдання. Поряд з «Кібцем» проплив потужний буксир, надсадно тягнучи проти течії важку баржу.

Рівень води в Дунаї був високий, течія сильна, й «Кібець» кидало.

Йован зиркнув на вмонтований у стіну катера годинник. Минуло пів на дев'яту. Прокуняв майже дванадцять годин.

Він випростався й потягся. Кістки хруснули. Йован Кіш виліз із-під пухнастої ковдри, взяв шовкову піжаму. Тоді відчинив вентиляційний люк. До каюти проникло сонце та дух води.

Стрілка барометра піднялася на міліметр. Буде тепло, тиха погода.

Йован Кіш приготував чай. Випив його без цукру, додавши трохи вершків.

Сьорбаючи гарячий чай, стежив за берегом, обдивився кожен будинок набережної.

Нічого підозрілого. Так само, як і ввечері.

Іншого він і не чекав.

У спортивному костюмі та кедах Йован Кіш пробіг берегом зо три кілометри, помацав пульс. Нормальний.

Прийняв душ. Підсмажив собі яєчню на салі, з'їв, закушуючи маринованим зеленим перцем.

[1] До кінця другої світової війни це місто входило до складу Угорщини.

В адміністратора він позичив стареньку «шкоду». Двічі з'їздив до бензоколонки. Баки «Кібця» вміщували триста літрів.

Кілька разів глянувши в дзеркало заднього виду, Йован Кіш пересвідчився, що за ним ніхто не стежить.

Він застелив ліжко. Помив посуд, хвилин десять вивчав навігаційну карту.

Потім заплив «Кібцем» у рукав Дунаю біля містечка Сентендре й дав повний газ. Катер рвонув з місця. Стрілка тахометра зупинилася на цифрі 4500, корпус катера здригався. Таких двох потужних моторів було трохи забагато для семиметрового корпусу. Проект належав Йованові Кішу: міліцейські патрульні катери не могли наздогнати «Кібець».

Дорогою він зустрів кільбот, кілька байдарок. Рибалок ніде не бачив. Був початок червня, рибальський сезон ще не розпочався.

Церковні вежі Сентендре нагадували пухкі пальці над низенькими будівлями. Містечко було схоже на булочку: пухке, духмяне.

Йован Кіш любив це містечко на пагорбі. На малій швидкості він проплив під високою набережною Сентендре.

Вежі чимдалі меншали, а берег Дунаю ставав пологішим. Кіш глянув на карту. Гребля врізалася в Дунай під прямим кутом. Метрів на десять від кінця греблі світився червоний бакен.

Рівень води був високий — лише на метр нижчий від греблі.

За греблею Йован Кіш звернув до берега. Глибиномір показував три метри. Кам'яна гребля стримувала Дунай — по той бік від неї майже не було течії.

За двадцять метрів від берега глибиномір показував два метри. «Кібцеві» ж потрібна була глибина не менш як метр.

Днище черкнуло об камінь. Кіш миттю опинився на носі катера, викинув швартов і виплигнув на берег, прив'язав катер до квадратного каменя. Корму закріпив п'ятикілограмовим якорем.

«Кібець» мирно погойдувався. Кіш задоволено дивись на катер.

З шухляди столу він знову дістав карту Сентендре й кілька хвилин вивчав її. Потім поклав до кишені.

Від кам'яної греблі до високої набережної тяглася стежина, ледь помітна серед верболозу та густої кропиви.

Йован Кіш був задоволений.

Він видерся на набережну. До шосе лишалося метрів сто. Стежина зникла.

Йован Кіш підняв суху гілку, сів на греблі, почекав п'ять хвилин. У бік Сентендре проїхали дві автомашини. Зелений «вартбург» та світло-синя «шкода».

Кіш застромив гілку в рівчак — сюди мусить повернутися. Дійшовши до крайніх будинків містечка, він звернув праворуч, видерся на кручу. Звивиста вулиця вивела його до центрального майдану. З одного боку здіймався костьол стилю барокко, пофарбований у жовтий колір. Містечко було мініатюрне. Затишне. Як і містечка на Далматинському березі.

На вивісці ресторану два собаки переслідували оленя. Тут він звернув ліворуч. Картою не користувався. В п'ятому будинку був музей, теж пофарбований у жовтий колір. І теж у стилі барокко. Одноповерховий довгастий будинок. На вулицю дивилося вісім вікон. На кожному вікні були грати. За будинком тяглася висока цегляна стіна, пофарбована в жовте. Зелена арка-брама в стилі барокко. Обабіч неї під склом видніло оголошення: «Маленькі статуетки з цілого світу».

Йован Кіш біля музею не зупинявся. Тут уже було багато перехожих. Він пройшовсь до кінця вулички, аж там обернувся. Запалив сигарету. Спокійно оглянув усе довкола. Як і всі туристи. Тільки фотоапарат з його шиї не звисав.

Потім Кіш повернув назад, навпроти музею натиснув кнопку секундоміра на ручному годинникові й повільно пішов брукованими вуличками. В кінці містечка вибрався на шосе. Тут рух уже пожвавішав.

Кіш здалеку побачив нахилену вербу, що стояла на краю лісу, в зоні

повені. Гілка, яку він устромив у рівчак, була за тридцять кроків од того місця.

Зійшовши знову на кам'яну греблю, Кіш зупинив секундомір. Сорок чотири хвилини п'ятдесят секунд.

Була страшенна спека. Він заліз у катер, скинув штани, тоді й майку. Сонце обпікало. Кіш лишався в самих темно-синіх плавках.

Карту Сентендре він розірвав на дрібні шматки й спалив у попільниці. Тоді взяв навігаційну карту й довго розглядав її.

Далі підняв якір, одв'язав линву від каменя. Повільно проплив попід греблею. Обминув червоний бакен і виплив на фарватер. Дав газу, досяг верхнього кінця острова. Ліворуч угорі видніли залишки Вишеградської фортеці. Кіш плавною дугою обминув бакен, що попереджав про мілину, й виплив на основне річище Дунаю.

Береги віддалялися. Річище поширшало. Моторам тут уже допомагала течія: за «Кібцем» тяглася піняста доріжка.

Кіш скинув газ. Катер перестав битись об хвилі.

Перед 1685-м кілометром чорні бакени направляли судна до лівого берега. Йован Кіш зменшив оберти моторів до двох тисяч, перетнув річку й поплив уздовж правого берега. Глибиномір спершу показував чотири метри, потім — три.

Відстань до поромного причалу на острові була всього на дві довжини катера. Біля південного кінця острова навігаційна карта показувала чотириметрову глибину. Над Дунаєм нависала висока круча.

В кінці острова Кіш розвернувся й знову поплив проти течії. Мотори захлиналися.

Він уважно стежив за берегом: дерева, густий чагарник, високі зарості. Двічі оглянув острів у бінокль.

Нікого.

Течія сильна.

Посеред острова над водою звисала величезна верба. Оголене коріння сягало у воду. Йован Кіш припнув катер до кореня, товстого, як рука.

Він почекав хвилин десять, час від часу підносячи до очей бінокль. Обстежив кожен метр острова. Протилежний берег теж.

Нікого.

Тоді приготував дві вудочки. Настромив на гачки наживу. Прикріпив вудлища до бар'єра катера.

Вдягши комбінезон, Кіш узувся в кеди, обличчя добре змастив антикомарином. Одягнув полотняні рукавиці, дістав з-за ящика короткий заступ.

Кропива та бур'ян сягали вище пояса. Кіш обережно відхиляв кущі, щоб ненароком не зламати якусь гілляку.

Хмари комарів бриніли навколо й нещадно жалили, не допомагали ні комбінезон, ні антикомарин.

Йован Кіш навіть не обмахувався: однаково марно.

За п'ятдесят метрів од берега ріс товстий клен.

Йован Кіш підніс до очей бінокль і знову оглянув увесь острів.

Нікого.

Бінокль він повісив на клен.

Тепер уже почув би, якби хтось підходив. Від річки його не було видно.

Йован Кіш почав копати. Спокійно, неквапливо.

Комарі заїдали. Піт заливав очі, все тіло змокло від поту.

Він копав години чотири, перепочиваючи кожні десять хвилин. І не для того, щоб перепочити, а щоб прислухатися.

Над головою тільки комарі дзижчали.

Десь вистукував дятел.

Яма була прямокутна. Кіш зміряв її двічі. Вириту землю згріб на купу.

Цю купу він знайде навіть у пітьмі.

Піт роз'їдав шкіру, комарі дошкуляли. Кіш визначив напрямок від клена до верби на березі.

Запам'ятав.

Комбінезон, кеди, заступ і рукавиці він поклав у поліхлорвініловий мішок.

На середині Дунаю вимкнув мотори. Все тіло свербіло й пекло. Він опустив з корми драбинку й до пояса заліз у воду, щоб охолонути.

А тоді хвилин двадцять поплавав навколо «Кібця», якого течія повільно несла вниз.

Тіло перестало пекти, коли він знову вибрався на катер.

Перед обідом Кіш вдягся. Взув сині полотняні черевики, світло-сині джинси, темно-синю сорочку.

У моряцький рюкзак, що носять через плече, поклав плавки, рушник, мило, гребінець, одеколон, капці, купальний халат.

Автобус був переповнений. Кіш не любив такого, дух поту дратував його. Він скулився на задній площадці. Була страшенна задуха.

Неподалік стояла рудоволоса дівчина. На шиї в неї сяяв маленький рубін на тонесенькому золотому ланцюжку.

Дівчина виглядала у вікно.

Йован Кіш уп'явся очима в потилицю дівчини.

Він знав, що дівчина відчуває його погляд.

Дівчина з цікавістю зиркнула на нього.

Йован Кіш усміхнувся. Дівчина опустила голову, та згодом перестала відвертатися.

Відстань між ними була три кроки.

Йован Кіш навіть не ворухнувся. Дивився на дівчину синім поглядом.

Дівчина демонстративно рушила до виходу.

Йован Кіш ніби закляк.

Рудоволоса двічі озирнулася, пропустила попереду себе всіх. Ступивши на сходинку, ще раз зиркнула на Кіша.

Йован Кіш лише всміхнувся.

Автобус рушив.

Кіш був задоволений.

Зліз на зупинці біля острова Маргіт, пішки дійшов до басейну. Обабіч доріжки червоніли квіти. Перед касою сотні людей чекали своєї черги. Стояла страшенна спека.

Йован Кіш обминув чергу й підійшов до каси в ту мить, коли касирка розрахувалася з черговим клієнтом, відтрутив наступного клієнта й простяг у віконце довгасте чорне посвідчення. Коли розгорнув його перед касиркою, на коліна їй упала сотня.

— Будь ласка, окрему кабіну,— всміхнувся він.

Люди в черзі навіть не встигли обуритися.

Йован Кіш розстелив синій халат на прижухлій траві. Три тижні не було дощу.

Рюкзак він підібгав під голову, відразу заснув і проспав чверть години. Кіш не міг спати без снодійного лише вночі.

Прокинувся він рівно о четвертій.

Спека не вщухала. З динаміків линула танцювальна музика. Територія басейну була перетоптана людьми, а в самому басейні голці ніде було впасти.

Йован Кіш потягся, накинув на плечі халат, узув капці й пішов у північно-східному напрямку. Ступав обережно, щоб часом не наступити на когось.

Побачив його здалеку, в кутку біля огорожі. На великому махровому простирадлі. Той від лисини до п'ят блищав, намащений кремом.

Йован Кіш став і роззирнувся. Це тривало досить довго. Всіх уважно оглянув навколо лисого чоловіка з черевцем.

Аж тоді розстелив свій синій халат поряд з жовтим махровим простирадлом:

— Дозволите?

— На жаль, не розумію по-угорському,— відказав чолов'яга сербською мовою.

Йован Кіш усміхнувся:

— Отже, ми земляки. Йован Кіш з Бєлграда.

— Мілан Давчек. Теж з Бєлграда

Кілька хвилин вони балакали про погоду. Про незвичну спеку. Мовляв, навіть уночі немає прохолоди. Для червня це незвично.

І як цікаво, що двоє бєлградців зустрілися саме тут, у Будапешті, на острові Маргіт. У басейні «Палатінус».

Праворуч від них лизалося двоє молодят, дівчина аж повискувала. Ліворуч хропів старий чоловік років сімдесяти. Він лежав горілиць на циновці. По грудях було видно, як він рівномірно дихає.

Мілан Давчек одразу погодився випити по чарчині в найближчому «Гранд-отелі». Особливо після того, як з'ясувалося, що Йован Кіш завзятий рибалка. Бо Давчек теж до нестями любив риболовлю.

— Я давно зав'язав, шефе,— сказав Мілан Давчек, коли Йован Кіш чотири місяці тому сів поруч із ним в одній з бєлградських кав'ярень.

То було перед полуднем. Тільки два столики були зайняті в приміщенні з жовтими шпалерами.

Кіш ішов слідом за Давчеком від самої його квартири.

— Я теж,— відповів Йован Кіш.— Вам про це добре відомо.

В поліції кремезного лисого Давчека мали на обліку як геніального фахівця з техніки. Особливо розумівся він на сигналізації.

Йому було п'ятдесят два роки. Лише тричі пощастило його засудити, хоча в управлінні внутрішніх справ усі знали, що на рахунку Давчека не лише оті три злочини.

На той день, коли Йован Кіш підсів до нього за мармуровий столик, Давчек уже чотири роки був на волі. Електромеханіком він заробляв більше, ніж будь-який фахівець інструментального заводу. Його працю дуже цінували.

— Виявляється, зав'язав,— сказав здивовано капітан Ловчен.

Він не міг повірити, що Мілан Давчек став на правильний шлях. І через це час від часу приставляв до нього свою людину. Марно.

Давчек працював по вісім годин на день, відвідував футбольні матчі, кіно, рибалив. Щодня гуляв з матір'ю. Двічі на тиждень вечеряв у корчмі «Старий човен», замовляв рибні страви. Ні з ким із злочинного світу не зустрічався.

Йован Кіш теж не вірив, що Давчек став праведним. Свого часу Давчек та його компанія вкрали коштовностей на десять тисяч динарів. З усієї групи схопили тільки одного, жовторотого, який розколовся. Давчекові тоді дали п'ять років, а здобич щезла безслідно.

Йованові Кішу було відомо, що три тижні тому померла мати Давчека. Лисий обожнював свою матір. Щодня приносив їй печиво. Стара над усе любила солодощі. Була дуже гладка.

Про все, безперечно, знала і поліція. Тільки не дійшла такого висновку, як Йован Кіш.

— Кругленька сума чекає на вас в Австрії,— сказав йому Кіш у кав'ярні.

Давчек навіть оком не моргнув. Він спокійно наминав рис із вершками. Теж любив солодощі.

— Не знаю, про що ви, шефе.

Кіш дуже цінував його витримку.

— Я міг би сказати, що в Італії. Але сказав, що в Австрії.

Мілан Давчек навіть не відповів.

— Я добуду вам паспорт.

Давчек подивився на нього дуже спокійно.

— Якщо подам заяву, мабуть, і сам отримаю паспорт.

— Певно. А якщо ні?

Давчек знову взявся наминати рисовий десерт.

— Я зав'язав, шефе!

Йован Кіш узяв з його рук ложку, затиснув між вказівним та великим пальцями. Ложка переламалась навпіл.

— Зав'яжете тоді, коли потрапите в Австрію.

Частка Давчека — два мільйони, плюс відсотки. Йован знав, у якому банку. Його повідомили про це.

У Мілана Давчека було хобі. Юнаки.

А на це потрібні гроші. Дедалі більше грошей.

Звичайно, поліція знала й про це. Гомосексуалізм не карався законом. А Давчек витрачав не більше, ніж заробляв.

Однак Давчек усвідомлював і те, що зарплати не надовго вистачатиме на юнаків.

— Що треба?

— Допомогти. Дорогою до Австрії. На території Угорщини.

— Сейф?

— Побачите. Абсолютно безпечна робота. А для вас — дитяча гра.

— Кожний вважає свою роботу абсолютно безпечною,— відказав Давчек.

Йован Кіш ствердно кивнув головою.

— Та справа в тім, що тепер наказую я.

Мілан Давчек підвівся, пішов до офіціантського столика, взяв нову чайну ложечку й знову сів на місце, почав наминати рисовий десерт.

— Я хочу спокою.

Йован Кіш повірив.

— Якщо дійдемо згоди, буде спокій.

— Гаразд,— погодився Давчек.

Навіть слідів обурення не видно було на його обличчі. Хоч про віденський банковський рахунок, крім нього, знали тільки двоє. А чоловік, що сидів поруч, був майором у відставці, з карного розшуку.

Мілан Давчек багато чого бачив у своєму житті. Звик не дивуватись. І мовчати. Це теж було невід'ємною рисою його фаху.

— Все гаразд?— спитав Давчек на терасі «Гранд-отеля».

У нього навіть маківка спітніла. Він строкатим носовиком обтер обличчя. Було ще дуже жарко.

Йован Кіш ствердно кивнув головою. Про перевірку на кордоні він не згадав. Замовив коктейль з лимоном, зельтерською та льодом. Давчек — лимонад. Спиртного не вживав.

— А у вас?

Давчек кивнув головою. Мовляв, прикордонники поставили штамп у його паспорті так само, як і іншим пасажирам.

Від басейну до «Гранд-отеля» Кіш кілька разів озирався.

Ніхто не стежив за ними.

Тераса була повна людей. Над столами яскріли кольорові парасольки. Йован Кіш пильно оглянув сусідів.

Не хотів розмовляти пошепки.

Якби хтось підслуховував, почув би таке:

— Я з задоволенням віддам вам запасні вудлища.

— Це справді мило з вашого боку.

— Я завжди беру з собою вудлища про запас. Місця в катері вистачає.

— Я приїхав не рибалити. Відпочити. Проте, звичайно, добра риболовля — найкращий відпочинок.

— Не сподівайтесь на успіх. У цих місцях досить поганий кльов.

— Якось я зловив у річці Земун шістнадцятикілограмову щуку. Фотографію опублікували в спортивній газеті.

— Прийду за вами в готель.

— Дякую.

— Ви могли б подивитися музей в Сентендре. То невелике містечко, знаєте? Двадцять кілометрів од Будапешта. Газети пишуть, там зараз дуже цікава виставка.

— Мало розуміюся на мистецтві. Картини?

— Статуетки. З усього світу. Єгипет, Мехіко, Індія. У газетах пишуть, що там немає більшої статуетки, ніж два дюйми.

— Навідаємося.

— Вище від містечка є кам'яна гребля. Надвечір, можливо, зловимо щось.

— Я найбільше люблю рибалити на Гроці. Рибалки запевняють, що в тих місцях розгулює старий сом. Не менш як сорок кілограмів. Я два роки полюю на нього.

— Треба буде спробувати удвох.

Йован Кіш та Мілан Давчек підійшли до входу в музей об одинадцятій годині. За брамою був невеликий майданчик. Біля старенького столика сиділа сивоволо-

са жінка, на столику лежали каталоги, кольорові поштові картки історичних пам'яток містечка.

— Вхід — два форинти,— простягла жінка квитки.

На плечах у жінки була плетена хустка. В музеї панувала приємна прохолода, хоча надворі пекло сонце.

— Ідіть спочатку ліворуч. Там індійська колекція.

В індійському залі містились за склом вітрин позолочені будди, вішни, крішни. В інших двох приміщеннях демонстрували єгипетську теракоту. Інкські статуетки тварин. Малайські різьблені фігури із слонової кістки. Середньовічні бюсти. Шліфовані японські фігурки з коштовних каменів.

Орієнтуватися в музеї було легко. З коридора ліворуч і праворуч вело по двоє дверей. Вікна дивились на вулицю. За спиною сивої жінки були двійчасті двері. Мабуть, виходили на подвір'я. Йован Кіш знав, що квартира доглядача виходить на подвір'я.

Мілан Давчек навіть не блимнув у бік статуеток. Він оглядав стіни, електричні вимикачі, проводку.

Над дверима він побачив маленькі коробочки. Мабуть, дуже примітивна система.

Дванадцять років тому Давчек розібрав сигнальну систему одного з бєлградських банків. Шість годин працював. Хоч і мав схему сигналізації. Ще й досі пам'ятав схему.

Поліція так і не змогла довести його участі в тій справі. Лише з «почерку» робили висновок, що то Давчекова робота.

Мілан Давчек образився. З такими дрібничками впорався б і простий електромонтер. Це не його категорія.

В закутку дальнього залу сидів літній чоловік. У піджаку та краватці. Вуса в нього були пишні. Здавалося, він куняє.

Йован Кіш знав музейних охоронців: пенсіонери, підробляють потроху.

— Вибачте, де туалет?

Старий все-таки не дрімав. Лише нахилив голову.

— Тут, на жаль, немає. На майдані є громадський нужник.

Йованові Кішу хотілось зазирнути і на подвір'я. Та годі. Це було не так важливо. Він довірився своєму інформаторові.

Йован ще раз оглянув виставку. На дерев'яних столиках скріплені плексипластини прикривали статуетки.

Ще ніколи не доводилося працювати в музеї.

Ці дрібнички були варті мільйонів і заслуговували на пильнішу охорону.

Інформатор був точним.

Це дитяча гра.

Йован розглянувся — Давчека вже не було в музеї.

Трохи ризиковано, що вони прийшли сюди вдвох. Але Давчек не знав угорської. Чоловіка, який розмовляє по-сербському, легше запам'ятати.

— До побачення,— попрощався він з сивою жінкою.

— До побачення,— відповіла жінка.

Навіть не підвела очей від книжки, яку читала. Толстой, «Війна і мир». Болконського саме поранило.

Книжку жінка взяла з місцевої бібліотеки.

— Дитяча гра,— сказав Давчек.

«Кібець» лишав за собою пінясту доріжку.

Йован Кіш не відповів. Насолоджувався швидкістю. Два мотори працювали тихо, безперебійно.

— Виспіться. Можете заснути по обіді?

— Завжди можу.

— З допомогою снодійного?

— Зроду не вживав.

Кіш обійшов зліва болгарський буксир, що штовхав перед себе чотири баржі, навантажені деревиною. Порівнявшись з капітанським містком, помахав рукою. Керманич відповів так само.

«Де то вони будуть завтра?»— подумав Кіш.

— Не хваліться,— сказав він.— Двадцять років тому і я навіть гадки не мав про снодійне. А тепер щовечора ковтаю.

Змащене рідиною для засмаги обличчя блищало. Шкіра в нього була чутлива.

— Зі мною таке не може статися. Як тільки покладу голову на подушку — і вже сплю.

Йован висадив Давчека на берег, а сам випив три склянки червоного вина. Жадібно вихилив усі разом. Захотілося спати.

На душі було неспокійно, але він любив подібний неспокій.

Міцне вино заспокоїло. Їсти не хотілося. Він випив ще склянку. Течія на Дунаї була сильна. Кіш сперся на спинку сидіння й задивився у воду. Не думав ні про що. М'язи були розслаблені.

Ось таким був колись Йован Кіш, якого товариші прозвали Вовком.

Він проспав до шостої вечора. Прокинувся, перш ніж задзвенів будильник. Відчуття часу в подібних випадках навіть уві сні було бездоганне.

Йован зварив каву — подвійну порцію. Розкрив пачку «мальборо». Сьорбаючи гарячу каву, глибоко затягався сигаретою.

Наближалась групка дітлахів. Хлопчаки старанно веслували в байдарці. Тренер з моторного човна голосно керував ними.

Після денної спеки погода стала приємна.

Йован з'їв сиру та салямі. І багато хліба. Він був голодний.

Крихти викинув у воду.

Йован Кіш наготував два рюкзаки. З-під підлоги витяг дві легкі металеві коробки, всередині виклеєні товстою повстиною.

Потім дістав із шафи поліхлорвінілові мішки. В одному з них був Давчековий комбінезон, кеди, рукавиці. Все новесеньке.

Комбінезон Йована Кіша мав дві шкіряні кишені: на правому стегні й під лівою пахвою. Він поклав у кожну кишеню по фінці. На катері мав ще шість штук, лезо кожної було іншої конфігурації.

Такою зброєю Йован Кіш міг улучити з десяти метрів у центр карти. З десятьох кидків — десять разів.

Надзвичайно багато тренувався.

Капітана Кула закинули до партизанського табору з парашута. Йован Кіш тоді вже третій місяць був у горах. Мундира в нього не було, мав тільки стареньку гвинтівку. Та пілотку з червоною зіркою.

Чотири місяці тому він дізнався, що всю його сім'ю винищили в Уйвідеку. Батька, матір, сестру. На березі Дунаю розстріляли їх і скинули в крижану воду, спочатку наказавши роздягнутися. На п'ятнадцятиградусному морозі. Йован Кіш починав тремтіти, тільки-но згадував про них.

Батько був лагідний чоловік, а мати — гордовита. Якщо хтось із домашніх робив шкоду, вона по три дні не балакала з ним. Потім шкодник мусив цілувати їй руку.

Йован Кіш був певен, що мати не тремтіла, коли її розстрілювали.

Хіба що від морозу.

Йован Кіш навчався в Бєлградському університеті. На першому курсі юридичного факультету. Мертву людину побачив уперше тоді, коли німці бомбардували Бєлград. У сусідній будинок улучила бомба. Йован Кіш вигріб з-під руїн шестирічну дівчинку. Без лівої руки. Якійсь старій жінці відірвало голову. Мерців посклали в ряд край бруківки.

Тридцять два трупи. В тому будинку всі загинули.

Після цього Йован Кіш пройнявся єдиним бажанням — убивати! Вві сні побачив вирячені сині очі сестри. Товариші щосили його трясли, поки розбудили. Він істерично кричав. Потім мовчки лежав у пітьмі, дрижав од холоду й бачив тільки сестрині очі.

Він мусив убивати.

Згодом убив чимало людей. Тоді вже не снилась йому сестра. Іноді снилось кам'яне материне обличчя. Прекрасне обличчя. Дарма шукав її вві сні — мати не озивалася. В такі ночі Йован прокидався мокрий від поту. Але згодом це пройшло.

Роту вишикували на галявині. Капітана Кула супроводив командир і пере-

кладач. Капітан виявився блондином, голівка в нього була маленька, наче пташина.

Він принаймні на десять кілограмів був легший за Кіша. Проте в першому ж змаганні переміг Кіша за дві хвилини. Йован Кіш і досі пам'ятав, як отримав од капітана нищівного удару долонею руба.

На якусь хвилину світ поринув у темряву.

Капітан Кул був у мундирі британської армії. На грудях потертого кітеля носив планки нагород. Казали, нібито він служив у Сахарі. Ніхто не знав, звідки такі відомості. Капітан Кул ніколи не говорив про себе.

Він вибрав з усієї роти п'ятьох. З інших рот теж. Довго розглядав їх, примруживши очі. Потім проходив далі. Або подавав знак.

Йован Кіш кілька місяців не мав можливості вбивати: чотирнадцять годин на добу вчилися. Капітан Кул навчав їх слідопитства, тайнопису, маскування, диверсійних акцій, рукопашного бою.

Передусім намагався навчити їх нічого не боятися.

— Солдат може боятися,— казав капітан Кул.— Такий солдат ще може бути добрим бійцем. А якщо боїться розвідник, то це пропаща людина... Двоє противників з пістолетами — то нуль. Якщо ви достатньо спритна людина, то впораєтесь і з трьома, навіть з чотирма. Не забувайте: вони солдати, вміють хіба що натискати на курок.

Капітан зовсім не поважав пістолета. Це іграшка, годиться тільки для залякування. Та й то з двох кроків.

Гвинтівка з оптичним прицілом. Ото річ. Нею з п'ятисот метрів можна розтрощити плече.

Той, кому влучили в плече, більше не воюватиме.

Гвинтівки з оптичним прицілом у той час не було в усьому партизанському полку.

— Бережіться автомата,— почав капітан Кул.— З нього і найдурніший солдат може влучити. Звичайно, з невеликої відстані. Треба його роздратувати, щоб випустив з ріжка всі патрони. І тоді він тридцять секунд беззахисний. За такий час розвідник мусить впоратися з ним голими руками. Я кажу про справжнього розвідника,— наголосив капітан Кул.— А не про вас.

Він усадовив на галявині трьох бійців. З пістолетами в кобурах на поясі. Тоді Йован Кіш теж уже мав мундир.

Помітили капітана, коли він наблизився на чотири кроки до них. Молодого македонця вдарив по потилиці — той перекинувсь, вирячився в небо. Йован Кіш вихопив пістолет, але дістав по руці. Рука повисла, мов торба, набита піском. Третьому капітан ногою вибив з руки пістолет, а головою вдарив його в шлунок.

— Оце така професія, панове,— сказав капітан Кул.— Фах. Цього треба навчитися. Потім треба тренуватись. Постійно. Як скрипалеві. Хто не вправляється, тому край.

Капітан Кул сів на галявині покурити. Зброї в нього не було.

Йован Кіш підступив до нього ззаду — лишався тільки один стрибок. Але з голови злетіла пілотка.

Кіш не бачив, звідки капітан витяг ножа. Майже не бачив і руху, коли той кинув ніж.

— В бою влучив би не в пілотку,— сказав капітан Кул.

Над усе він поважав фінку.

— Вона безвідмовна. З десяти метрів улучає точно. Треба кидати в шлунок — щоб лезо не ковзнуло по ребрах. І ще дуже важлива деталь! — додав капітан.— Якщо вас накрили і знайшли револьвер — вам край. Якщо ж знайдуть фінку... ну що ж. Можна ще пояснювати.

І патрони не потрібні. Тренуватися можна будь в якому місці.

Проте капітан мав і револьвер. Довгостволий «кольт». Капітан ніколи ним не користувався.

В першу розвідку взяв із собою чотирьох. За півтора дні пройшли пішки шістдесят кілометрів. Долали скелі, гори. Завжди прикривали один одного.

Бензобаза була огороджена колючим дротом. Позаду брами стояв вартовий автоматник.

Капітан очима подав знак Йованові Кішу.

В руках у самого був напоготові револьвер.

Йован Кіш п'ять хвилин повз до вартового. По-пластунському, на ліктях та колінах.

І відчув давно бажане напруження. Він ніби повз не по землі, а по небезпеці.

Коли вартовий обернувся, Кіш ударив його по потилиці. Тим самим прийомом, який повторював на заняттях сотні разів. Німець упав. Йован ступив йому на шию черевиком, переломив горлянку.

Йован Кіш не мислив. Він діяв. То був фах. Фінку встромив у серце німця. Відчув, як тіло здригнулося під черевиком.

Капітан Кул загинув од ручної гранати. З окремим загоном напав на командний пункт німецької дивізії. Його розірвало гранатою.

Партизани принесли труп до свого табору.

Поховали капітана, як і інших. Без труни. В кам'янисту землю.

Після перемоги останки капітана Кула перевезли до Англії.

Йован Кіш ніколи не бував в Англії. Не бачив могили капітана Кула. Не знав навіть його справжнього прізвища.

В бічній кишені рюкзака капітана Кула знайшли заповіт: револьвер дістався Йованові Кішу. І чотирнадцять патронів.

З того довгоствольного «кольта» Кіш убив чотирьох німців. Та охочіше вбивав голими руками. Або фінкою.

До музею підійшли після півночі.

Небо затягли хмари.

«Сприятлива погода»,— подумав Кіш.

Слух вигострився.

В сусідньому будинку вдарив настінний годинник.

Давчек важко дихав, коли вони піднялись на кручу.

Не зустріли нікого. В усьому містечку Кіш не бачив жодного освітленого вікна. Містечко спало.

Вони обидва були в сірих комбінезонах і в темно-синіх кедах.

Підійшовши до музею, наділи на руки чорні полотняні рукавиці, на голови — чорні панчохи. Поверх кедів натягли поліхлорвінілові мішечки, які на кісточках закріпили гумовими кільцями.

З замком брами Давчек упорався за двадцять секунд. Брама не рипіла.

«Порядні люди»,— подумав Кіш.

Давчек зачинив браму.

Попід стіною пройшли до квартири доглядача. Кіш натис на дверну ручку. Двері відчинилися — теж безшумно.

«Порядні люди»,— подумав Кіш.

Він увімкнув кишеньковий ліхтарик. Двері з коридора праворуч, певно, вели до кухні. Поряд була ванна кімната. Далі двері вітальні. Або спальні.

Кіш не знав, скільки кімнат у квартирі доглядача.

Підлога зарипіла під ногами, але він не звернув на це уваги. Відчинив двері кімнати. Стіл, чотири стільці, приставний столик. У протилежній стіні були ще одні двері. Там мала бути спальня.

Яскравий промінь кишенькового ліхтарика пройшовся по коричневому подвійному ліжку. Кіш чув за спиною важке Давчекове дихання.

На лівому боці ліжка спала та сама сивоволоса жінка, що продавала квитки. Обличчя в неї було спокійне.

Йован Кіш посвітив на вікно: віконниці виявились причинені.

Він увімкнув електрику.

Доглядач, часто кліпаючи, сів у ліжку, протер очі. Він був у білій нічній сорочці.

Жінка не підвелась — підтягла ковдру до підборіддя.

— Тихо!— наказав Йован Кіш.— Тоді ми вам нічого не зробимо.

Витягши з кишені комбінезона капронову мотузку, він скрутив нею жінку: обережно, щоб не надто туго. Рот заклеїв лейкопластирем.

Давчек стояв біля ліжка чоловіка. Кіш знав, що не може розраховувати на допомогу Давчека: це був не його фах.

Рот старого був наче в сома, нижня губа — відкопилена, рідке волосся — патлате.

Кіш приставив фінку до його горла:

— Де пульт сигналізації?

Старий знову часто закліпав. Кіш натис на фінку. Очі старого вирячились.

— Де пульт сигналізації?

Старий завищав і зірвав з голови Йована Кіша чорну панчоху.

Кіш ударив доглядача по горлянці долонею руба.

Старий захрипів і впав горілиць на подушку.

Йован Кіш схопив його за горлянку. Обома руками. Обережно. За хвилину послабив тиск. З легенів доглядача із свистінням виривалося повітря.

Кіш знову почув Давчекове сопіння.

— Де пульт сигналізації?

— В коридорі,— прошепотів старий.

Голос у нього пропав.

Мілан Давчек знайшов біля дверей щиток. Зняв викруткою кришку. Дві хвилини вивчав прилад.

Такої простої сигналізації він ще не бачив.

Од цього рознервував.

Щоправда, завжди працював обережно.

Кіш зв'язав доглядача, так само як і його дружину. Заклеїв і йому рот.

Чорну панчоху більше не надівав: тепер уже було однаково.

За дві години повиймали з вітрин усі статуетки. Кіш ретельно обгорнув ватою кожну й поскладав їх в металеві коробки, а коробки — до рюкзаків.

— Почекайте на мене біля брами,— сказав Йован Кіш до Давчека.

Свій рюкзак він теж передав йому.

Лисий спітнів. Йованові Кішу стало бридко.

Він схопив Давчека за плече. Стис так міцно, що в того щось хруснуло, і підштовхнув Давчека до виходу.

Лисий, з двома рюкзаками в руках, спіткнувся. Йован Кіш знову схопив його за плече, цього разу не стиснувши.

Мілан Давчек вийшов.

На думку поліції, вбивають тільки тоді, коли це необхідно.

В горах Йован Кіш навчився іншому.

Там треба було вбивати тоді, коли було можна.

Йован Кіш убив багатьох людей. Автоматом завжди цілився в шлунок. Лівою рукою притискав диск, щоб дуло не стрибало.

Фінка — то було інше. Відчував смерть рукою. Чув передсмертне хрипіння.

Польові жандарми не чули передсмертного хрипіння його сестри. Кажуть, були п'яні. Після кожного диску ковтали з фляги горілку.

Йован Кіш ніколи не вбивав п'яний.

На березі Дунаю стояли озброєні жандарми. І роздягнуті догола жертви.

Йован Кіш убивав тільки озброєних. Тих, що могли б убити його.

«Вбивати завжди треба на сто відсотків,— казав капітан Кул.— Завжди на сто відсотків».

«Звичайно,— казав ще Кул,— ніколи не буває стопроцентного шансу».

Після війни Йован Кіш убив трьох людей. Одного вбивцю, який прострелив йому піджак.

І ще двох.

Якби була стопроцентна гарантія, не було б небезпеки.

Йован Кіш вимкнув у кімнаті світло. В промені кишенькового ліхтарика бачив обличчя старого доглядача: на роті — зморщений лейкопластир. Старий хотів кричати.

Кіш накинув ковдру на голову старого.

Накинув ковдру й на голову жінки.

Якщо не бачать — їм легше.

Кіш був переконаний.

Знав це дуже добре.

Серце жінки забилося частіше. Ковдра пульсувала.

Йован Кіш ударив ножем.

Тіло жінки напружилось під ковдрою, потім розслабилось.

Йован Кіш витяг ніж з її грудей. Обійшов подвійне коричневе ліжко. Зірвав ковдру з голови доглядача. Долонею руба вдарив по сонній артерії. Знав, що після цього старий нічого не відчуватиме.

Ані те, що лезо ножа ввійшло йому між ребра.

Він зняв ковдру з голови жінки.

Очі поскліли.

Вже не дізнається, що сталося з Болконським.

Кіш обійшов ліжко.

Старий вирячився в стелю, зморшки ніби розгладились на його обличчі.

Йован Кіш знав, що той уже нічого не бачить.

Йован Кіш надивився на мертвих.

Данило Вуїчич лежав за скелею. Вони лежали поряд нерухомо. Їх обстрілювали з двох кулеметів.

Короткі черги кришили скелю.

Якби могли, залізли б під землю.

«Тук-тук-тук»,— вистукувало по скелі.

«І цього разу обійшлося»,— подумав Кіш.

Він не підводив голови. Поволі обернув обличчя в той бік, де лежав Вуїчич.

Данило Вуїчич вирячився на небо. Нагорі бушувала негода. Хмари випереджали одна одну.

Вуїчич не бачив уже тих хмар.

Нічого не бачив.

В лоб ударив уламок скелі: тільки кінчик стирчав...

Йован Кіш ретельно витер лезо об ковдру. Поклав фінку назад у шкіряну кишеню комбінезона.

З батьком уві сні ніколи не зустрічався. Батько викладав географію в гімназії Уйвідека. Прізвище угорське. Але він вважав себе сербом. За твердженням географів, батьківщина там, де ми живемо

Йован Кіш заглядав у вічі всім німцям, яких убивав.

Знав, коли заклякне погляд.

Не любив автомат, бо не бачив їхніх очей.

Йован Кіш був поранений шість разів. І щоразу кулі тільки дряпали його. Хоча страшенно боліло.

Кіш узяв од Давчека свій рюкзак.

Відчув, що лисий спітнів.

Кивнув головою на браму.

Давчек мов закляк на місці.

Небо було безхмарне.

Світив місяць.

На обличчі Мілана Давчека виблискували краплини поту. В очах жах.

— Що ви з ними зробили?

Йован Кіш кивнув на браму.

Давчек відчинив. Рука його вже не тремтіла. За тридцять чотири хвилини вони повернулися на берег Дунаю. Кіш натис на кнопку секундоміра.

Містечко досі спало. Повівав легенький вітерець. Північно-західний.

— Запаяйте коробки! — наказав Кіш.

Катер уже виплив на фарватер.

Мілан Давчек прикріпив паяльник до акумулятора. Йован Кіш побачив, що руки в нього тремтять.

— Скоріше.

Паяльник нагрівся.

— Готово?

— Не можете зі мною так обходитися.

Піт заливав Давчека.

Давчек зірвав проводи з акумуляторних клем, кинув їх у воду.

Йован Кіш різко скинув газ. Ніс човна вдарився об воду. Давчек упав.

Кіш крутнувся на обертовому кріслі.

Відчув запах поту. Стало гидко.

Його порцеляново-сині очі були холодні.

— Тридцять років працюю в цьому фахові, — прохрипів Давчек. — І ще не бачив крові, чуєте?

Йован Кіш запалив сигарету. Глибоко затягся димом. Побачив перекошене Давчекове обличчя.

— Знаєте, скількох людей я вбив? — спитав Кіш.

Лисий не відгукнувся, заливаючись потом.

Йован Кіш вишкірився:

— Я сам не знаю.

Він дав газу. Повільно, за всіма правилами.

— Щось я вам скажу.

Йован Кіш був неспокійний. Спокійним лишався тільки голос.

— Навіщо вам потрапляти до списку невідомих мерців?

Коли після війни в Бєлграді відкрили монумент Невідомого солдата, Йован Кіш стояв у почесній варті.

Блискучі чоботи, новесенький мундир. Правою рукою тримався за автоматний диск, лівою — за приклад.

Мов закляклий стояв біля синюватого полум'я.

Радянський буксир тяг шість барж.

Його прожектор освітив «Кібця».

Йован Кіш відповів мелодійним сигналом.

Завила сирена буксира.

Сто тисяч гвоздик, троянд, хризантем.

Кіш нерухомо стояв на варті.

Дві коробки точно вмістились у вириту ним яму.

Йован Кіш заміряв їх.

Не знімаючи рукавиць, він притоптав землю. Як на могилах побратимів-партизан.

Сліди свіжовиритої землі були легко помітні. Проте мало ймовірно, щоб хтось забрався саме сюди.

Уночі не було комарів.

Перш ніж знову сісти на катер, вони роздяглися. Йован Кіш поклав у поліхлорвінілові мішки комбінезони, кеди, рукавиці, панчохи. Фінку викинув у Дунай. Потім мішок прорізав у кількох місцях. Перед тим, як його зав'язати, поклав туди старий генератор. Тягар потягне мішок на дно.

Мішок кинув у річку на фарватері. Мішок миттю потонув.

Волосинка, слід взуття, грудка землі. Все могло навести на слід. Це були речові докази.

«Стопроцентна гарантія», — казав капітан Кул.

Якби існувала стопроцентна гарантія, капітана не вбило б.

Це знав і Йован Кіш. І все-таки вимагав од себе стопроцентної гарантії.

Ледве сіріло, коли Йован Кіш підвів «Кібця» до берега.

Не вмикав габаритні вогні. Не користувався й прожектором. Плив до берега, орієнтуючись по обрисах узбережних дерев. Бувши на цьому місці, запам'ятав усе добре.

Він опустив у воду якір. Довго розглядав берег у бінокль.

А потім ліг поруч з Давчеком у спальній каюті. Запах поту був огидний, дратував його.

На війні, бувало, не вмивався по кілька тижнів.

Не було чим.

Одного разу ночував, зарившись у гноїще.

Знав, що Давчек теж не спить поруч на широкому ліжку. Знав і те, що той хотів би побалакати з ним.

Йован Кіш не хотів балакати з Давчеком.

— Шефе! — обізвався Мілан Давчек.

Кіш не відповів.

— Знаю, що не спите.

— Чого вам?

— Сьогодні щезаємо звідси?

— Щезнете, коли я скажу.

— Якого ж вам біса ще треба? Поки схопляться, ми будемо вже в Австрії.

Йован Кіш теж так планував. Опівдні були б на кордоні. Тоді тільки почнеться слідство.

Він убив двох людей.

Це не входило в його плани.

— Спіть, Давчек, — сказав він.

Давчек не міг спати.

— Хоч скажіть, на що чекаємо?

Йован Кіш запалив. Мідна попільниця була прикріплена над головою.

— Ви не хочете повернутися сюди?

Це було зайве питання.

— Я повернусь.

Йован Кіш глибоко затягся сигаретою. В світлі слабкого вогника він побачив спітніле Давчекове обличчя.

— Міліція перевірить, хто терміново покинув країну після вбивства.

Страшенно хотілося вихилити чарку міцного. Але не хотілось виходити.

— Я не маю ні найменшого бажання потрапити до цього списку. Не хочу бути в жодному міліцейському списку.

Він мусив говорити. Мусив заспокоїти Давчека.

— Через два дні знову прибудемо сюди рибалити. Потім ще раз. Слідів ми не залишили. Це знаєте і ви. Через тиждень щезнемо. Тоді не потрапимо до жодного списку.

Сигарета обпекла йому нігті. Надворі вже сіріло. Йован Кіш нервував. Якби впоралися на годину раніше, тепер не мав би клопоту з Давчеком.

— Я щезну,— промовив Давчек.

Кішеві хотілося запалити нову сигарету. Але він не запалив, навіть не ворухнувся.

— Будь ласка. А я зателефоную до Бєлграда, в міліцію. Наберу просто по коду. І назву номер одного особистого рахунку в одному віденському банку.

Давчек рвучко підвівся. Він аж пашів од поту.

Перед виконанням вироку всі пітніли. Були такі, що мовчали, але пітніли всі.

— Я теж можу назвати одне прізвище... — озвався Давчек.

Йован Кіш відчув у його голосі впертість. Блискавично вдарив, лежачи, долонею руба.

Давчек упав — каюта поринула в темряву.

— Можливо, колись на світанку вас знайдуть у якомусь віденському провулку, — чув він голос Йована Кіша. — З перерізаною горлянкою.

Мілан Давчек виріс серед злочинців. Батько його був найвідомішим кишеньковим злодієм Бєлграда.

Все життя провів серед злочинців.

Ще ніколи не боявся.

Тепер злякався.

— Роззирніться добре, — сказав Йован Кіш, вийшов із спальної каюти й налив собі в склянку білого рому.

Розвиднялося.

Катер стояв за десять метрів од берега. Кіш зумисне обрав саме це місце: від берега сюди не наблизишся через густі зарості. У вузькій стариці Дунаю вночі не було руху

Це ще не було алібі, але ніхто не зміг би довести, що вони не ночували тут. Якщо взагалі натраплять на їхні сліди.

Йован Кіш був переконаний, що це неможливо.

Хоча знав, що неможливого немає.

— Ніч ми провели тут. Рибалили. Не клювало. Вдосвіта кілька годин поспали.

Давчек розглянувся довкола, оцінив місцевість.

Він боявся.

Йован Кіш роками переслідував людей.

Його теж переслідували.

Останні роки переслідували тільки його.

Йован Кіш відчував, що старіє.

Мусив повернутися. Він не міг жити без небезпеки.

І не міг допустити, щоб жила людина, яка могла б засвідчити, що він убивав.

Йован Кіш не хотів померти на шибениці. Ані в тюрмі.

Не хотів померти і в ліжку. На холодному, лікарняному ліжку. Серед білих стін.

Сім'я. Дружина, діти. Тоді можна було б померти вдома. Якби було кому підвести його до смерті.

Він дедалі частіше думав про смерть.

Коли щодня зустрічався з нею віч-на-віч, байдуже ставився до неї.

З цього і робив висновок, що старіє. Він сам вирішить, коли померти, і як.

Коли йому довелося закрити повіки Данила, він знав, що буває хороша і погана смерть. Уламок скелі врізався в лоб Данилові.

Мить.

На шибениці теж мить.

Данило загинув у бою.

По полудні Йован Кіш спав.

Прокинувся о шостій годині запаморочений. Налив собі чарку рому й знову ліг, запалив сигарету.

Поголився, в моторному відділенні прийняв душ. Від адміністратора викликав телефоном таксі.

Адміністраторова дружина зварила каву. Вуха її провисали під тягарем масивних золотих сережок. Кіш поцілував їй руку.

Таксі приїхало о восьмій годині.

— В добрий ресторан, — сказав Йован Кіш.

— Звичайно.

Водій не гнав — вів машину спокійно. Обабіч дороги росли тополі.

— Працює до другої ночі. Програма чудова.

Кіш одкинувся на сидінні, відчувши втому.

— Я знаю там одну, — сказав водій. — Першокласна дамочка. Охоче познайомлю вас із нею.

Кіш змовчав.

У барі панували напівтемрява й кондиційоване повітря. Метрдотель підвів Йована Кіша до столика в кутку. За сто форинтів, які Кіш поклав йому в кишеню.

Звідси було видно ввесь зал, танцювальний майданчик, сцену.

Кіш замовив коктейль з льодом і газованою водою.

Програма ще не почалася. Оркестр грав тихо. Ударник підкидав палички догори. Виконував соло.

Пролунали оплески.

Очі Йована Кіша швидко звикли до напівтемряви.

За сусіднім столиком сидів чоловік середнього віку з черевцем, в елегантному костюмі, з кишеньки піджака виглядала біла хусточка. Праворуч сиділа підстаркувата жінка в намисті, а також двоє юнаків у джинсах. Юнаки говорили по-німецькому про наступну екскурсію в угорський степ.

За ними сиділа блондинка — сама за круглим столиком. У пальцях з лакованими нігтями стримів довгий мундштук з слонової кістки.

Бар ще не був заповнений.

Метрдотель саме підвів до ближнього столика молоду пару. На дівчині була біла, сильно декольтована блузка, спідниця ледве прикривала стегна; на юнакові — біла сорочка та білі штани.

Йован Кіш усміхнувся.

Він теж одягся у білу сорочку та білі штани.

Йован Кіш стримано вклонився дівчині.

Закортілось побавитися.

Дівчина в білій блузці також усміхнулася, ковтнула із склянки, перш ніж підвестись.

І юнак у білому всміхався.

— Ви гарна, — сказав Йован Кіш.

Музика була повільна, мелодійна. Кіш сонний.

— А ви приємний. Або чемний.

— То приємний чи чемний?

— Ще не знаю.

— Шкода.

Саме тепер треба було б закрутити дівчину. Або притиснути до себе.

Йован Кіш обережно підтримував її.

— Шкода,— повторив він. — А я думав, що вам приємний.

— Хіба не однаково, чи приємний, чи чемний?

Втома проходила.

— Мусите мене навчити цих тонкощів. Настільки не тямлюсь на нюансах вашої мови. Я не угорець.

Дівчина була вражена. Вона мала карі очі, таке ж волосся.

— Я серб. Точніше — трохи хорват, трохи угорець, трохи пруссак.

— А я трохи угорка, трохи єврейка, трохи австрійка.

Вони засміялися.

Йован Кіш був радий, що сміється.

Ударник знову підкидав палички. Мабуть пишався цим умінням. Ударив по тарілці. Оркестр почав рок-н-рол.

Йован Кіш зупинився.

— Я вже старий для цього.

Дівчина в білій сукні засміялася.

— Ви ще могли б протанцювати рок-н-рол уздовж усього екватора.

— Можливо. Але не хочу.

— Так би й сказали.

Кіш провів дівчину до столика.

— Мій старший брат, — відрекомендувала юнака дівчина.

Йован Кіш уклонився. Заклякло, наче метрдотель.

— Ви ніби змовились вдягтись однаково, — засміялася дівчина.

— Сідай до нас, — засміявся юнак. — Якщо бажаєш.

— Боюсь образити твою сестру, — сказав Йован Кіш.

— Все-таки ви більше приємний, ніж чемний, — запевнила дівчина.

Музика грала на повну потужність.

— А можливо, Джоко і не старший брат, а молодший. Лікар твердить, що він народився на двадцять хвилин раніше. Мати не пам'ятає.

Йован Кіш замовив ще коктейль. Близнюки в білому пили вино.

На сцену вийшли шестеро танцівниць. Оркестр привітав їх тушем. Дівчата синхронно піднімали ноги.

Туш. Ілюзіоніст у чорному фракові зв'язав кольорові хустки. Рвонув за один кінець, і хустки розлетілися на всі боки. Витяг білого кролика з капелюха. Всадовив його на плече, мов папугу.

Туш. Чорний пудель крутив на носі м'ячик.

Знову танцівниці. Цього разу в сріблястому вбранні.

Марія теж танцювала у такому. Сорок третього року, в одному з бєлградських барів.

Йован Кіш ніколи не бачив, як Марія танцює. Познайомився з нею в лісі. У бункері командира.

Три дні вона була його коханкою. Дерева вальсували. Кістки м'якли.

Потім Марія повернулася до Бєлграда. В бар, де танцювала.

Через два дні гестапо заарештувало її. Більше Марію ніколи не бачили.

Йован Кіш тільки по війні про все дізнався.

Він вихилив п'ятий коктейль. Уже не почував себе стомленим.

— Чи не бажаєте покататись на катері?

Кіш розрахувався за випите. Юнак у білому — за таксі.

— Чудовий катер! — вигукнула дівчина. — Це справді твій?

Кіш одчинив каюту. Ввімкнув світло. Змішав коктейль.

— Я ніколи не бачив такого, — промовив юнак.

Близнюки зручно вмостилися на задньому сидінні. В склянках стукали кубики льоду.

Кіш повільно викермував за причал, тоді різко дав газу. «Кібець» рвонув з місця.

Дівчина у білому розсміялася.

Катер проплив під мостом «Маргіт». Праворуч сяяла вогнями Цитадель. Ліворуч на вежі Парламенту горіла червона п'ятикутна зірка. Попереду яскріли гірлянди Ланцюгового мосту.

Стоячи позад нього, дівчина трималася за плечі Кіша.

— Ти чаклун?

Кіш зиркнув на освітлену панель приладів.

— Так.

Він поцілував руку дівчини.

А сивоволоса жінка здригнулася від удару його руки.

Кіш не відганяв спогади. Спогадами треба жити.

— Чаклун, — повторив Йован Кіш.

Майор Сабадош сперся на спинку крісла директора музею.

Стояла страшенна спека.

На майоровій спині сорочка змокріла від поту.

Лікар та експерти вже закінчили своє. Трупи відвезли.

Майор Сабадош не сподівався знайти тут відбитки пальців. Собаки не взяли слід. Жертви були зв'язані за всіма правилами. Обох убито єдиним, точним ударом ножа. Сигналізаційну систему вимкнено.

То була робота професіоналів, а професіонали слідів не залишають.

— Хотів би знати, за що їх убили?

Старший лейтенант Галі змовчав. Він теж не знав.

Майор Сабадош завжди шукав непоясниме. Непоясниме — то помилка.

Обікрали музей. Доглядача та його дружину зв'язали. Заклеїли їм пластирем роти.

Це здавалося зрозумілим.

Але навіщо повбивали?

Це було незрозуміло.

Сабадош сподівався тільки на промах злочинців.

— Може, вони щось побачили! — зауважив старший лейтенант Галі.

Старший лейтенант мав тридцять один рік, був чорний, мов циган, хоч і не циган. Син філософа.

Майор Сабадош заперечливо похитав головою.

Ці двоє старих не могли нічого побачити.

Сабадошу минуло п'ятдесят чотири роки. Він і сам не зміг би вже сказати, скільки вбивств та крадіжок розкрив. Цього разу він відчув безпорадність. Навіть не уявляв, кого шукати й де шукати.

Єдине він знав точно: працював тут не один злочинець.

«Перевірити необхідно все наново, — сказав йому колись кєрівник групи. — Якщо треба — п'ять, десять разів»... Сабадош тоді був початківцем.

Майор Сабадош важив шістдесят один кілограм. Тонке, біляве волосся ще не сивіло. Він викурював за день п'ятдесят сигарет. Іноді навіть більше.

Час. Поки перевірять усе наново, мине час. Доти щось може статися.

Цього разу майор Сабадош не покладався на час. І сам не відав чому.

— Хто є в музеї?

— Директор, а також той фахівець з Будапешта, якого викликали ви, товаришу майор. Ще — черговий. Каже, що помітив дещо.

— Скільки йому років?

— Біля сімдесяти.

Майор витер спітнілий лоб.

Коли на вулиці машина переїде когось, десятеро свідків розповідають кожен по-своєму.

А тут старий нібито бачив дещо.

— Запросіть усіх працівників музею.

Директор музею був худорлявий молодий чоловік. Окуляри — мінус чотири. Невпевнено ходив білим світом.

Шість років тому закінчив університет.

Вибачався, що зривається голос. Трупи знайшов він.

Хоч надворі стояла спека, столичний фахівець був у піджаку й краватці. Він не бачив трупів.

Майор Сабадош цікавився вартістю викрадених статуеток.

Директор у розпачі розвів руками. Він археолог, а не історик мистецтва. Навіть гадки не має.

Столичний фахівець поправив краватку. Він відчував вагу особистої відповідальності. Покахикав.

— У доборі матеріалів виставки я брав участь. Через те і знаю їх краще. Безумовно, мушу проконсультуватися з колегами. Я фахівець з єгипетської теракоти.

— В такому разі розкажіть нам щось про це.

— Мабуть, не припущуся великої помилки, якщо узагальнюватиму. Звичайно, мушу перевірити власні висновки.

Він знову покахикав.

— Для цієї виставки характерне те, що жоден експонат не має індивідуальної цінності. Наприклад, теракоти в світі відомо багато. Окремі екземпляри не легко відрізнити один від одного. Це не Мона Ліза і не Рембрандт. Як нині кажуть, це більше ремісничі витвори. Хоч вони насправді й не ремісничі. Мені здається, це стосується й індійського, бірманського та мексіканського матеріалу. Звичайно, це моя особиста, некомпетентна думка.

— Тобто оцінити ці речі набагато простіше, ніж якусь загальновідому картину?

— Певно.

Якийсь капрал подав майорові Сабадошу надруковану на машинці депешу: «Зранку з Угорщини виїхало понад шістсот іноземних громадян». Далі йшов список.

Майорові Сабадошу стало відомо, що викрадені експонати важать близько сорока кілограмів. Малоймовірно, щоб їх намагалися вивезти з країни поїздом чи літаком. Та й машиною вивозити було надзвичайно ризиковано.

— На вашу думку, скільки коштують викрадені експонати?

Сабадош навмисно спитав про загальну суму. Знав, що директор і цього не знає, перебуваючи в шоковому стані. Пожалів його. Згадав ті давні часи, коли сам уперше побачив убитого. Тому перевів погляд на столичного фахівця.

Той поправив галстук.

— З мого боку будь-яка оцінка буде безвідповідальна. Я ж казав: мій фах — єгипетська теракота.

— Ну, а ціна хоча б тієї теракоти?

Фахівець прокашлявся. Він вів в університеті факультативний курс.

— Так... бачте... Ціна тих речей більше теоретична. Такі речі не потрапляють на ринок. Вони здебільшого перебувають або в музеях, або в приватних зібраннях відомих колекціонерів.

Сорочка в майора Сабадоша була хоч викручуй. Справа дедалі більше заходила в глухий кут.

Йому хотілось тепер мати справу лише з фахівцями. Хоч він сам був фахівець, а все-таки потребував кваліфікованої допомоги.

— Назвіть якусь суму.

— Взагалі ми отримуємо каталоги аукціонів. Двадцять одна єгипетська статуетка. Як вам сказати? Моя думка некомпетентна...

«Та скажи хоч некомпетентну», — подумав майор Сабадош, а вголос заохотив:

— Ну, а приблизно?

— Мільйонів чотири... Але я вже застерігав...

— А решта?

— Потрібна думка інших фахівців.

— Викрадені експонати були з восьми різних музеїв,— сказав директор схвильовано. — Цього мені не пробачать.

Майор Сабадош не питав, хто йому не пробачить.

Директор прокляв ту мить, коли погодився на таку виставку. Ніхто не знав,

що це він сам прочитав в одному англійському журналі: «Малі статуетки з великого світу».

Спека стояла страшенна.

— Послухайте-но, — сказав Сабадош. — Це не аукціон і не оцінка витворів мистецтва. Сталося вбивство з пограбуванням. Я мушу знати бодай приблизну вартість викраденого.

Фахівець відчув, що він тут найкомпетентніша особа.

— Ну, гаразд, — озвався фахівець. — Але це зовсім неофіційно. На цьому наголошую.

І замовк.

Майор Сабадош не квапив.

Фахівець також не поспішав.

— Може, й тридцять мільйонів.

Майор Сабадош важко зітхнув.

— Наголошую, це умоглядна ціна. Яка вона на чорному ринку — гадки не маю.

— Убили двох людей, — сказав директор, ламаючи собі пальці. — Двох людей. Розумієте, товаришу майор?

— Черговий по музею, — доповів старший лейтенант Галі, коли ті двоє вийшли.

— Проси.

З'явився років сімдесяти низький опецькуватий чоловік. Рідке сиве волосся було зачесане набік, вуса й досі лишались густі.

Він здавався спокійним.

— Що ви хочете розповісти? — спитав майор Сабадош.

— До протоколу не записуватимете?

— Не бійтеся. Просто побалакаємо.

— Це неправильно, — сказав черговий по музею. — Те, що я скажу, треба запротоколювати.

— Гаразд.

Майор Сабадош стомився. Його змагала спека.

— Перед убивством у музеї побувало двоє якихось підозрілих. Може, й вони причетні до злочину?

Майор Сабадош сперся на спинку незручного директорського крісла. Він перебачив багатьох свідків, які вважали, ніби принесли ключ до розкриття таємниці.

Траплялися серед них і такі, що справді приносили, хоча й дуже рідко.

— Я пенсіонер і роблю півдня. А з обіду до вечора чергує мій колега, Геце. Теж пенсіонер... Дозволите запалити? — спитав черговий.

Сабадош схвильовано кивнув головою. Щось було в словах старого чоловіка...

— Ті двоє прийшли разом об одинадцятій годині.

Майор прислухався пильніше.

— Мене спершу насторожив один з них: навіть не оглянув експонатів. Оглядав стіни, двері та вікна.

Майор Сабадош чекав і слухав.

— Суть образотворчого мистецтва, знаєте, то форма та колір, — повів далі черговий, але раптом перейшов на зовнішність другого підозрілого. — Він був у димчастих окулярах. Затуляли йому половину обличчя. Скельця ж темні...

Відчувалося, що чергового обурювали ті окуляри.

— Чи могли б ви описати обох докладніше?

— Звичайно. Перший опецькуватий і лисий, за п'ятдесят. У коричневих сандалях, шевйотових штанях, білій нейлоновій сорочці. Вгорі зліва золотий зуб...

Майор Сабадош відчув приплив бадьорості.

— Той, що в темних окулярах, заввишки мав добрих сто дев'яносто сантиметрів, спортивний такий, чорне волосся з рідкою сивиною, орлиний ніс, кеди, світло-сині штани.

Майор Сабадош зателефонував до управління.

— Хай терміново приїде портретист. Оперативною машиною.

— Ви на всіх відвідувачів звертаєте увагу? — спитав він у чергового.

— Знаєте, то мій обов'язок.

Майор Сабадош кивнув головою. Звичайно, його обов'язок.

— За це мені платять, — сказав черговий.

«За це йому платять», — повторив подумки Сабадош.

— Крім того, людина мусить якось гаяти час.

— Ким ви працювали перед виходом на пенсію?

— Вартовим на газовому заводі.

— А перед тим?

— Водієм на тому ж заводі. Ну, а до сорок шостого року — слідчим карного розшуку.

Черговий із густими вусами дивився спокійно.

— Займався тільки карними злочинцями. З політичними справи ніколи не мав. Але потім таки потрапив до списків неблагонадійних.

Задуха була неймовірна.

Майор Сабадош вирішив, що зараз краще не доскіпуватися до подробиць його біографії.

— Давно працюєте в музеї?

— Вісім років. Як вийшов на пенсію. Але тут ще ніколи нічого такого не траплялося.

Майора Сабадоша двічі забирали до поліційного управління. Тоді він ще був учнем у друкарні. Після побоїв кілька днів затинався.

Тепер Сабадоша навіть утішила зустріч із колишнім слідчим.

Йован Кіш сказав Давчекові, щоб чекав на нього від четвертої до п'ятої години щодня в басейні «Палатінус». Якщо погода буде погана — в той же час у «Гранд-отелі».

Першого дня Кіш просто не поїхав на острів Маргіт.

Знав, що Давчек будь-коли може виїхати з країни: паспорт у нього в кишені.

Знав і те, що Давчек його боїться.

Найгірше було чекати. Кіш намагався себе стримувати, але нервував.

Уранці півгодини побігав, прийняв душ, виплив своїм «Кібцем» за межі міста, наживив вудочки, багато плавав, годинами нерухомо вилежував на сонці.

А повернувшись до каюти, був ще нервовіший.

Кіш сходив по газети: про злочин у Сентендре не було жодного повідомлення.

Йованові Кішу раптом здалося, ніби ті трупи й досі лежать на широкому коричневому ліжку.

Наступного дня він виніс на сонце матраци, постільну білизну. Ретельно протер ганчіркою мотори, а інструменти гарно змастив. Півтори години вивчав навігаційну карту Дунаю.

А коли засутеніло, Кіш налив собі подвійну порцію рому, помішав його й відкинувся на зелену спинку дерматинового сидіння.

Біля самого причалу майнув кільбот: двоє юнаків на веслах, дівчина за кермом. На носі човна в поліхлорвініловому мішку лежав їхній одяг.

Фарватером Дунаю проплив радянський буксир, штовхаючи попереду себе чотири баржі. Хвилі розгойдали «Кібця».

Дівчина у білому мала прийти на причал після сьомої години.

Кіш обіцяв зателефонувати.

Але не зателефонував.

Йован Кіш вихилив напій. Нервозність минала. Він знав, що це тільки завдяки алкоголеві.

— Чао,— гукнула дівчина.

— Чао,— відгукнувся Кіш.

Вздовж берега вишикувалися тополі.

— Не заважаю?

Дівчина стояла на причалі. Кіш навіть не підвівся з сидіння.

— Настрій такий, що тільки напитися б.

— Самому?

Згодом Кіш наколотив собі склянку коктейлю. Відчалюючи, так дав газу, аж ніс «Кібця» задерся.

Дівчина сміялася. Його склянку вона втримала в руці.

Кіш рвонув кермо, врізавсь у власні хвилі.

«Кібець» то злітав, то падав.

Знову злітав і знову падав.

Напій хлюпнув на сукню дівчини.

Вона і тепер прийшла в білому.

— Чарівно!— сміялася дівчина.

Змалечку Йован Кіш мріяв бодай про плоскодонку. Потім вибухнула війна.

Кіш знову наколотив коктейлю.

Ніч була зоряна. А коли зійшов місяць, біла сукня дівчини засвітилась у темряві.

— Ніколи не довідаюся, хто вбив мого батька.

Дівчина в білому здригнулася.

Вечір був теплий.

— Я просив, щоб справу передали мені. Тоді я був старшим лейтенантом відділу карного розшуку. Не політичного. Не передали мені справу.

Кіш відчув, що п'яніє. Навіщо він заговорив про це?

Дунай темнів під ними.

— Вип'єш іще?— спитав Кіш.

Дівчина засміялася:

— Сп'янію.

Йован Кіш посміхнувсь:

— Цей вечір для того, щоб напитися.

— Наливай.

Кубики льоду клацали об склянку.

— Не дозволили розшукувати батькових убивць.

Йован Кіш спересердя пошпурив склянку за борт катера.

Ця дівчина, певно, ніколи не бачила вбитого.

— Мого батька, Стояна, німці схопили в грудні. Я нічого не міг вдіяти: ті стріляли з двох кулеметів. Кулі свистіли. Він зарився обличчям у мокре листя. Нас було двоє проти їхнього взводу. Ми потрапили в пастку.

Хіба знала ця дівчина, що таке взвод?

— Його потім знайшов старий селянин. На грудях вирізана п'ятикутна зірка. Зуби вибиті. Мошонка розчавлена...

— Годі!— заволала дівчина.

— Через три дні ми впіймали трьох фріців. Один з них кричав, що він соціал-демократ.

Хіба знала ця дівчина, що таке соціал-демократ?

— Я виколов йому очі. Фінкою.

— Замовкни!

Дівчина в білому перехилилася через борт. Вона блювала.

Йован Кіш вимкнув мотори, намочив рушник.

Обтер дівчині обличчя.

Зробив ще коктейль.

Кіш уже витверезів.

Дівчина з огидою відштовхнула склянку.

Кіш дав їй ляпаса. М'яко вдарив, розчепіреними пальцями, щоб не дошкуляло.

— Випий. Це допоможе.

Дівчина випила. Очі в неї лишалися скляні.

Йован Кіш підняв дівчину мов пушинку, заніс до каюти. Розпустив на спині змійку. А потім здер зім'яту білу сукню.

Дівчина вже спала. Кіш укрив її.

Тоді роздягнувся й сам. Ніч була тепла. Кіш плигнув головою вниз. Тут так несло, що він ледве наздогнав свого «Кібця». Нарешті заякорився біля берега.

Кіш обтерся рушником, проковтнув снодійне й ліг поруч із дівчиною.

В дівчини не було тіла.

Кіш миттю заснув.

— Один із них — Мілан Давчек,— доповів старший лейтенант Галі.— П'ятдесятидворічний югославський громадянин, мешканець Бєлграда. Тут зупинився в готелі «Беке».

— Точно — він?

— Точно. Касир музею за умовним портретом одразу впізнав його. Тоді показали й тому черговому. Черговий присягнув, що то Давчек.

— З Бєлградом зв'язалися?

— Продиктував їм дані. Обіцяли зателефонувати через годину.

Вентилятор у кімнаті переганяв повітря, не зменшуючи задухи. До письмового столу був приставлений столик із кріслами, сейф. На стіні висів пейзаж Балатона, мальований олією. Сабадош любив картини.

— Чим займається той Давчек?

— Тим, що й інші туристи. Тиняється містом, фотографує, вилежується на пляжі.

— Скількох людей ви приставили наглядати за ним?

— Трьох, на машині.

— Збільште вдвічі.

З Бєлграда подзвонили за двадцять хвилин.

— Я від імені підполковника Вукетича,— сказав хтось по-угорському,— Мілан Давчек тричі засуджений за крадіжку. Вже кілька років ні в чім не підозрюваний.

— Професіонал?

— Його завжди звинувачували у значних злочинах. Навіть у тих, у яких не вдалося довести його участі. Фахівець по розв'язанню особливо складних сигналізаційних систем.

При вбивстві та викраденні експонатів у Сентендре такий фахівець не був потрібний.

— Давчек ніколи не брав участі в справах, де застосовувано силу.

В музеї вбито двох людей. Злочинець, як і інші люди в віці за п'ятдесят, не міняє звичок.

Отже, то був справжній фахівець.

Майора Сабадоша тепер не бентежило, що в мозаїці злочину багато що не тулилось одне до одного. Згодом усе мало стати на свої місця. Хоча якби не черговий з виставочної зали, всі й досі блукали б у темряві навпомацки.

— Ну, а другий?

— За описом нам така особа не відома. Ще шукаємо.

Це була не зовсім правда.

Підполковник Вукетич знав когось, до кого той опис підходив. Добре знав. Йован Кіш був його підлеглим.

Знав і те, що Кіш поплив до Угорщини. Підполковник особисто віддав наказ обшукати катер «Кібець».

Вукетич уже чотири роки стежив за Йованом Кішем. Марно.

Вирішив поки що не інформувати про це угорців.

— Не дві групи стеження треба надіслати,— поправив сам себе майор Сабадош, звертаючись до старшого лейтенанта Галі.—А три. І щоб у тих опергрупах були й жінки.

Йован Кіш тільки третього дня з'явився в басейні «Палатінус».

Спека не спадала. Повітря застигло між деревами. Басейн був переповнений.

З Давчеком Йован привітався, як із давнім знайомим. Розстелив поряд свій синій купальний халат. Обличчя Давчека блищало від крему. Він був надзвичайно знервований.

— З мене досить! Щезаймо, поки не пізно.

— Цить! — просичав Кіш.

Давчек боявся сказати, що за ними стежать.

Хвилин з двадцять лежали поряд, і Давчек просто обливався потом.

Кіш запросив Давчека на коктейль у «Гранд-отель».

Він звернув увагу на те, що бетонованим хідником поміж чагарями за ними йде молодик у джинсах з газетою.

Одійшовши на двісті метрів од басейну, Йован Кіш раптом зупинився.

— Гляньте-но, який платан!

Давчек не розумів, чому Кіша зацікавило це дерево.

— Колись в Уйвідеку до Дунаю вела алея платанів. Під час війни їх вирубали — на паливо.

Кіш побачив, що молодик зупинився, ляскає себе газетою по стегні й роззирається.

«Не дуже винахідливий»,— подумав Кіш.

— Ви завжди думаєте про війну,— сказав Давчек.

Йован Кіш кивнув головою.

Справді.

На наступному перехресті молодик звернув, а за ними пішла жінка середніх років у темних окулярах.

Ще через двісті метрів Кіш знову зупинився. Почав шукати в сумці сигарети. Досить довго не міг знайти.

Жінка в темних окулярах теж зупинилася й почала нишпорити в своїй сумочці.

«Ця трохи спритніша»,— подумав Кіш.

Не було сумніву, що за ними стежать.

М'язи в Йована Кіша напружилися.

Біля «Гранд-отелю» жінка в темних окулярах зникла. З'явився натомість гладкий присадкуватий чоловік. З фотоапаратом на шиї.

Кіш вибрав столик, щоб гладкий не сів поблизу.

Він ніяк не міг збагнути, де припустилися помилки.

Одного він був цілком певний: переслідують не його.

Отже — Давчека.

Хтось намалював їм портрет. І досить точний. За цим описом і знайшли Давчека, який мешкав у готелі.

Але хто міг його тоді бачити?

Цього Кіш не знав.

Звичайної перевірки ніхто не робив, надто велике тут стовпотворіння, отже, Давчекове алібі не прислужилось.

Грабіжник убив двох людей, щоб не мати свідків...

Йован Кіш лютував. Обличчя його закам'яніло. Порцеляново-сині очі похололи. Він знав, убивцю двох людей шукають особливо, не так як простого злодія.

Якщо скаже про це лисому, нажене на нього страху. А не скаже — той накоїть інших дурниць.

Виходило, краще налякати.

— За нами стежать,— сказав Йован Кіш ніби між іншим.

Вони балакали про те, в яку пору року й де найкраще клює дикий короп.

Тепер очі Давчека мало не повилазили з орбіт.

— Стежать за вами.

— Я вже давно це помітив,— буркнув Давчек, ще дужче потіючи.

Йован Кіш охоче задавив би його власними руками. Чому досі мовчав, йолоп!

— Я щезаю,— сказав Давчек.— Не можу більше.

— Будь ласка,— відповів Йован Кіш.— Хоч до Відня. Побачимо, чи далеко доїдете.

Давчек задихався.

— Що ж робити?

Голос у нього бринів покірливо.

— Випийте свою каву. А я тим часом думатиму.

Гладкий з фотоапаратом сидів за десять метрів од їхнього столика — не міг чути, про що балакають.

— Зараз повернетеся до готелю, зберете свої речі, розрахуєтеся, сядете в таксі й поїдете на Східний вокзал. Навіть не спробуєте позбутись переслідувачів. І валізки здасте до камери схову. Купите квиток на завтрашній віденський експрес і прийдете до мене на «Кібець».

— На митницю передадуть мої дані.

— Але ви не поїдете у Відень.

Кіш запалив сигарету.

— Вночі «Кібцем» легко перепливемо в Югославію. А там добудемо документи.

Мілан Давчек вирячився на нього. Дивувався спокою Йована Кіша.

Обличчя Кіша було кам'яне. Він курив.

Майор Сабадош сказав через перекладача підполковникові Вукетичу в Бєлграді:

— Ми з'ясували особу другого. Це Йован Кіш, п'ятдесятиоднорічний югославський громадянин, мешканець Бєлграда. Приїхав до Будапешта власним катером. На катері й живе.

Вукетич довго мовчав. Думав, чи правильно вчинив, не сказавши угорським колегам про Кіша.

— Ми негайно вирушаємо машиною. Чекайте нас на кордоні. А що вони тепер роблять?— спитав Вукетич.

— Давчек розрахувався в готелі, здав до камери схову на вокзалі валізи, купив квиток на віденський експрес. Потім поїхав до Кіша на катер. Півгодини тому катер відплив.

Вукетичеві хотілося вити. Тепер він уже знав, що припустився помилки.

— Затримайте їх! Будь-що!

— Неможливо. Швидкість їхнього катера більша, ніж у наших. Зникли.

— Кіш його вб'є,— сказав підполковник Вукетич.

Сабадош не озвався. Він знав, що таке безпорадність.

Вукетич одчинив сейф. Дістав два магазини з патронами й поклав до кишені.

— Ви теж беріть зброю. Та багато патронів. Швидше!— звернувся він до капітана Шточа.

Капітан здивувався. Зроду не бачив підполковника таким знервованим.

І Сабадош був неспокійний.

— Невже неможливо наздогнати їх?— спитав він старшого лейтенанта, що сидів у кутку.

Цього офіцера було прислано сюди від річкової служби.

— Тільки глісером, удень ще — вертольотом. А вночі можна хіба що стежити за ними з берега,— відповів річковик.

— Яким чином?

— На обох берегах річки через кожні п'ять кілометрів розставити пости. Вони почують звук двигунів. Почують приблизно, де катер заякориться. Тоді по рації слід повідомити річкову службу.

— А якщо катер не зупиниться?

Старший лейтенант знизав плечима.

— Організуйте пости,— наказав майор Сабадош своєму старшому лейтенантові Галі.

— В нас бракує людей для цього.

— Вранці доповім шефові,— зітхнув Сабадош і спитав уже в річковика:— Чи будете прослухувати? Раціями?

— Якщо катер пливтиме попід крутим берегом, рація ні до чого.

«Вранці приїдуть югослави»,— подумав майор Сабадош.

«Кіш його вб'є»,— сказав йому підполковник Вукетич.

Уб'є єдиного свідка.

Сабадош знав, що покладатися можна тільки на щасливий випадок.

Але він не вірив у щасливі випадки.

Вночі не можна було нічого робити.

Це він усвідомлював.

Перед нападом за ними не стежили. Йован Кіш аналізував події, ніби на допиті.

Він був офіцером карного розшуку. Тривалий час.

На них звернули увагу або під час попереднього огляду місцевості, або вночі, під час нападу.

Але вночі не зустріли нікого. Можливо, їх помітили з якогось вікна?

Неймовірно. Якщо їх бачили вночі, не могли зробити такого точного опису, щоб Давчека знайшли протягом дня.

Попередній огляд місцевості. На вулицях було багато людей.

Ні. За ними не стежили.

В музеї теж було всього кілька чоловік.

Йован Кіш напружено міркував.

Добре було б вихилити склянку міцного.

Проте він собі не налив.

Американське подружжя. Худий молодий чоловік, який кожний експонат перевіряв у каталозі. Жінка з двома дітьми-бешкетниками. Подружжя середніх років. Чоловік з запалом пояснював щось дружині. Цей належав до типу тих людей, що все про все знають.

А ще хто?

Кіш думав.

Касирка?

Ні. Квитки продавала дружина доглядача. Вона вже не живе.

Черговий зали. Старий нікчема. Він ніби дрімав.

Власне, байдуже.

Але Йован Кіш хотів знати.

А не міг.

Найімовірніше — це черговий зали, думав він.

Однак це було тільки припущення.

Траплялося вбивати і з нікчемнішої причини.

А тут сто відсотків.

Що можуть знати про них обох?

Певно нічого. Інакше вже давно накрили б.

Двоє вбитих. У таких ситуаціях жодна в світі поліція не вагається.

Вони вже мають їхні усні портрети. Тепер уже і його, Йована Кіша.

Доказів не мають.

Коробок не знайдуть. А якщо навіть знайдуть — відбитків пальців на коробках немає. Слідів взуття теж.

Підозра — то ще не доказ.

Навіть якщо дуже серйозна.

Існував єдиний доказ.

Давчек.

Мілан Давчек приїхав уже затемно. На березі Йован Кіш не бачив нікого. Знав, що це нічого не значить. За ними можуть стежити з будь-якого будинку поблизу.

— За вами стежили?

— Мабуть. Хвости мінялися тричі.

«Підняли на ноги всіх»,— подумав Кіш.

Але він не дивувався.

Тепер його цікавили не переслідувачі.

Він запустив двигуни. Відшвартувався.

За ними рушили два моторні човни. Без габаритних вогнів.

Йован Кіш усміхнувся.

Він теж не вмикав вогні.

За двадцять хвилин човни відстали. Не стало чути навіть гуркоту.

Мілан Давчек потів.

Йован Кіш цього не бачив. Тільки відчував. Не відходив од керма. Газував до краю.

Тепер позаду було зовсім тихо. Тільки вода вирувала.

— Вип'єте чогось? — озвався Йован Кіш.

У роті Мілана Давчека пересохло — язиком не ворухнеш. Сотні разів прокляв той день, коли вперше побачив цього Йована Кіша.

— Не спиртного.

— Потримайте трохи кермо.

Йован Кіш підвівся з сидіння.

— Напрям на оте зелене світло, що мигтить. І не бійтеся: вранці будемо вдома.

Давчек зрадів, сів на його місце й перебрав кермо.

Йован Кіш ззаду обхопив його ліктем за горлянку. Щосили стиснув.

Ударив фінкою. Тіло Давчека сіпнулося кілька разів, потім затихло.

Голова вдарилась об кермо.

Йован Кіш зупинив двигуни катера.

Фінку з Давчекового серця не витягав...

Діставши тампон із скриньки, він аж тепер обережно вийняв лезо, тампон притиснув до рани, зубами відірвав шмат лейкопластиря.

Не хотів лишати на борту слідів крові.

Тоді Кіш роздяг лисого. Катер несло течією. Кіш теж роздягся, роззувся.

Дістав поліхлорвінілову торбу, склав туди одяг та взуття, зав'язав, проколов у кількох місцях. На дно торбу мусила потягти шестикілограмова свинцева труба.

З моторного відсіку Кіш витяг якор.

Двадцять п'ять кілограмів.

Прив'язав до нього шестиміліметровою капроновою мотузкою тіло Мілана Давчека.

Тоді знову запустив двигуни.

На середині Дунаю Кіш кинув у воду мішок з одіжжю. Течія тут була сильна.

Підняв тіло Мілана Давчека разом з якорем. Насилу подужав.

Колись легше піднімав таку вагу.

Час уносив корективи.

Йован Кіш перекинув Давчека за борт — тіло шубовснуло в воду, а двадцятип'ятикілограмовий якір умить потяг його на дно.

Йован Кіш глянув за корму катера.

Не так планував...

До свого причалу він повернувся ще затемна.

Тут уже ввімкнув габаритні вогні.

Не озирався. І так знав, що за ним стежать.

Йован Кіш зробив собі коктейль, щоб випити снодійне.

Голий простягся на ліжку.

Ніч була тепла. День передбачався жаркий.

Майор Сабадош виїхав на кордон зустріти підполковника Вукетича.

Цим він теж виграв три години часу.

Вукетич нагадував двометрову м'ясну вежу, але виявився на диво рухливий. Голова блищала, як більярдна куля.

— Йован Кіш — то для мене загадка...

— Партизанив. Був класним розвідником. Характеристики — відмінні. З такими словами: надто сміливий, нехтує небезпекою. У бою знищив понад сто німців. Усю його родину розстріляли в Уйвідеку... Після перемоги служив у міліції. Він був точнісінько такий, як це написано в характеристиці. Але карний розшук, то не розвідувальний загін. А кишенькові злодії не есесівці... Знешкодити озброєного вбивцю — це він полюбляв. Хоч працював не в групі, що займалася вбивствами. Ввесь вільний час проводив у спортивних залах. Плавав, займався дзю-до, піднімав штангу, стріляв. Іноді закладався, що впорається і з чотирма дзюдоїстами — і перемагав. А тоді з ним стався інфаркт — просто в моєму кабінеті. На оперативці. Я думав — помре. Обличчя посіріло, піт градом, від болю покусав собі губи до крові. Через рік другий інфаркт. Довелося іти у відставку.

Вукетич знову розпалив згаслу сигару.

— Я цілий рік не чув про нього. Потім час від часу зустрічалися в спортивних залах.

Після пограбування Загребського банку ми звернули увагу на грабіжника з псевдонімом «Інспектор». Один із наших інформаторів намалював усний портрет. Це дуже нагадувало Йована Кіша. Почали за ним стежити. Марно. Тим часом він виграв у лотерею велику суму, купив собі катера. Потім пограбували банк в Уйвідеку. Ювелірну крамницю в Загребі. І жодних доказів проти Кіша. Жодних. Щоразу тільки підозра... Потім сталося викрадення людини в Задарі...

Вукетич загасив сигару. Тютюнове листя потріскувало в попільниці.

— Викрали італійського фабриканта, відпочивав у нас у Задарі з родиною. Вночі зателефонували до готелю дружині: сума викупу — п'ятсот тисяч доларів.

Більше нічого не сказали. Наступного дня жінка отримала конверт. В ньому пасмо чоловічого волосся. Волосся чорне, кучеряве, міцне, мов пружина. Ніякого сумніву. Потім телефоном-таки жінці наказали поїхати з грішми до Муртера, зупинитися в готелі «Чіллаг». Ця розмова була така коротка, що ми не змогли її навіть зафіксувати. Ну, дружина фабриканта мусила їхати. Вночі їй подзвонили в готель і наказали негайно вирушити катером з готелю на один з незаселених Корнатських островів. Якщо буде хвіст, чоловіка вб'ють.

Підполковник Вукетич зітхнув:

— Знаєте, що таке Корнатські острови? То навіть не острови, а більші або менші скелі. Справжній лабіринт. Ми пливли слідом за тим катером на двадцятикілометровій дистанції. В повітрі чатувало чотири вертольоти. На одній з тих скель подавали сигнали ліхтарем. Водія готельного катера прибили, тільки-но ступив на берег. Від жінки забрали гроші, обличчя їй затулили клаптем вати з хлороформом. Коли ми туди прибули, вона й чоловік були непритомні: жінка від наркозу, а чоловік — від депресивної ін'єкції. Він до того ж був зв'язаний. Прийшовши до пам'яті, згадав тільки, що його час від часу годували. Пам'ятав ще гуркіт моторів, морський прибій. Але нічого не бачив, бо очі йому заклеїли лейкопластирем.

Вукетич знову запалив сигару.

— А знаєте, чим схожі Загреб, Новий Сад і Задар?

Майор Сабадош мовчав.

— Усі ці міста розташовані при березі: на Саві, на Дунаї, на Адріатиці. Отож коли розслідували справи про події в Загребі та Новому Саді, виявили деталь: в обох випадках Йован Кіш перебував на той час зі своїм катером на воді. Те саме з'ясувалося й у справі про викрадення італійця: Кіш завчасно переправив катер поїздом у Дубровник.

— Сентендре теж на березі Дунаю,— сказав майор Сабадош.

Вукетич кивнув головою, тоді глянув на карту.

В управлінні старший лейтенант Галі доповів майорові Сабадошу:

— Йован Кіш повернувся катером до причалу о третій годині ранку. Сам. Відтоді з каюти не виходив.

— А Давчек є?

— Нема. До готелю не вертався. Валізи з камери схову не брав. Віденський експрес під наглядом.

— То все тепер марно,— проказав підполковник Вукетич.

Коли перекладач витлумачив, майор Сабадош пильніше придивився до югославського офіцера. Той пополотнів. Сабадош теж був блідий, хоча сам себе не бачив.

І не перепитав, чому тепер марно стежити за віденським експресом.

— Що ви хочете робити? — спитав підполковник Вукетич.

— А ви що зробили б у такій ситуації?

Сабадош не хотів перекладати відповідальність на його плечі — він просто відчув довіру до цього спокійного велетня.

— Мілан Давчек пропав. Востаннє його бачили у товаристві Йована Кіша. Необхідно допитати Кіша.

Він витер лоба. Спека дошкуляла.

— Але він тут же розповість, де, коли й навіщо висадив на берег Давчека. Свідків у нього не буде. Але у вас теж не буде свідків проти Кіша.

Запала мовчанка.

— Дайте, будь ласка, карту Дунаю,— попросив югославський підполковник.

Старший лейтенант Галі приніс карту, яка після пограбування та вбивств у музеї Сентендре постійно була в кабінеті Сабадоша.

Підполковник Вукетич довго вивчав карту. Потім згорнув її й мовив:

— Щоб знайти викрадені експонати, доведеться обшукати двістікілометровий відтинок узбережжя, метр за метром. Звичайно, якщо експонати ще на території Угорщини. Чи маєте для такої операції достатню кількість людей?

Запитання здавалося зайвим.

Обидва знали: для такої операції потрібна ціла армія.

— Навіть якщо знайдете експонати, то більше нічого. Я готовий закласти голову, що не знайдете жодних доказів проти Кіша.

— Невже безнадійна річ — знайти в катері якісь сліди?

Вукетич поклав у попільницю погаслу сигару.

— Я десяток разів оглядав катер Кіша. Проте огляньте його ще й ви, поки він буде тут на допиті. Десь і Йован Кіш може схибити.

— Ви теж будете на допиті?

Вукетич заперечливо похитав головою.

— Повернуся до Бєлграда. Пораджуся з шефом.

— Навіщо?

Підполковник Вукетич знизав плечима.

— Побачимо...

Йован Кіш прокинувся саме тоді, коли двоє слідчих підійшли до причалу. Він виглянув з-за фіранки — й знову ліг.

Тепер хай приходять.

Він знав, що вони за ним прийдуть.

Старший лейтенант Галі зніяковів. Не знав, як треба поводитися на катері. Ступив на палубу, постукав у двері каюти.

— Хто там? — почувся через якийсь час сонний голос Йована Кіша.

Старший лейтенант відчинив двері, які виявились незамкнені.

Йован Кіш підвівся й сів у ліжку:

— Що вам потрібно?

Старший лейтенант Галі показав посвідчення.

— Карний розшук. Ви Йован Кіш?

— Почекайте хвильку...

Кіш виліз із-під м'якої ковдри голий, неначе в каюті й не було двох сторонніх людей.

Він одчинив шафу, дістав купальний халат і накинув собі на плечі.

Тільки після цього зазирнув у посвідчення старшого лейтенанта Галі.

— Я Йован Кіш. Чого вам треба від мене?

— Будь ласка, йдіть за нами.

— З якої речі?

— Про це краще побалакаємо в управлінні.

Йован Кіш усміхнувся. Старшого лейтенанта Галі вразили його сині очі.

— Певно, вам відомо, що я югославський громадянин і маю право звернутися до нашого посольства?

— Безперечно. Та, на мою думку, не варто через якусь розмову вдаватися до зайвих ускладнень.

Йован Кіш відповів різко:

— То вже вирішуватиму я! І якщо мені невідомо, в якій справі мушу з вами піти, то не зможу вирішити: повідомити про це в посольство, чи ні.

Старший лейтенант Галі повагався.

— До посольства зможете зателефонувати й з управління.

Йован Кіш не роздумував. Він давно спланував наперед усю цю дискусію.

— За умови, якщо поїду з вами.

Старший лейтенант Галі змовчав.

— Почекайте на причалі, поки вдягнуся,— сказав Йован Кіш.

Він вирішив, досить зволікав час, далі сперечатися немає сенсу.

Уже в управлінні внутрішніх справ майор Сабадош пояснив Кішеві:

— Хочемо побалакати з вами з приводу Мілана Давчека, який невідомо де подівся.

Вікно кімнати на третьому поверсі було загратоване. З вулиці долинав гуркіт автомобілів.

Порцеляново-сині очі Йована Кіша зазирнули в очі майора Сабадоша. Вони виявились карі.

— Скажіть, будь ласка, коли і де ви зустрілися вперше з Міланом Давчеком? — спитав майор.

— Днів п'ять тому. В басейні «Палатінус».

— Точніше, будь ласка.

Йован Кіш наморщив лоб. Ніби згадував. Тим часом думав про зовсім інше. Уважно оглянувши кімнату, він раптом подумав: «Тут не битимуть».

Хоча й сам не знав, чи боїться побоїв. Скільки років про це думав, а й досі не знав.

— Сьогодні маємо вівторок, чи не так? Виходить, у четвер. Минулого четверга, пополудні.

— Ви знали його раніше?

— Ні.

— Це точно?

— Абсолютно.

То була перша брехня Йована Кіша.

Він сам допитував сотні людей. І щоразу було важко виявити, коли людина бреше. Якщо були докази — справа інша.

Йован Кіш усміхнувся.

Цей слідчий не мав доказів.

— Як ви з ним познайомилися?

— Спитав, чи вільне місце поряд з ним. Спитав по-угорському. Давчек відповів по-сербському. З'ясувалось, що обидва ми з Бєлграда. Я запросив його на чарку до «Гранд-отеля». Він виявився завзятим рибалкою. Я запропонував йому свої запасні вудлища. Домовилися порибалити наступного вечора.

— Чому аж наступного?

— Бо того вечора в Давчека був квиток на якийсь бітл-концерт.

— Давчек любив бітл-музику?

Йован Кіш звернув увагу на минулий час: «любив».

— Уявлення не маю. Я не знаю його аж так добре.

Йован Кіш говорив про Давчека в теперішньому часі.

— До наступного вечора ви з ним не зустрічалися?

— Ні.

— Це точно?

— Абсолютно точно.

Кіш тепер збрехав удруге. І відзначив, що в обох випадках майор його перепитав: «Це точно?»

— Ну, а далі?

— Кльову не було.

— Де ви рибалили?

— В кількох місцях. Біля острова під Сентендре. І під протилежним берегом.

— Де саме?

— В Сентендрейській стариці Дунаю.

— І під Сентендре, кажете?

Йован Кіш зробив паузу. Ніби думав.

— Так. І там.

— Виходили на берег?

— Ні.

— Ви добре знаєте Сентендре?

— Бував там кілька разів.

— Удень теж бували?

— Ні.

Йована Кіша цікавило, чи майор знову перепитає: «Це точно?» Майор Сабадош цього разу не перепитав.

Сценарій допиту зафіксувався в мозку Кіша.

Кіш знав, що в подібних ситуаціях треба запам'ятовувати добре все.

— Коли ви зустрілися з Давчеком після цього?

— Вчора.

— Коли саме?

— По обіді.

— Домовилися про зустріч?

Кіш удав, ніби згадує. Він знав прийоми допитів.

— Ні. Але Давчек сказав був, що кожного пообіддя відвідує «Палатінус». Ось я і подумав, чи не має він бажання порибалити.

— Ви завжди рибалите вночі?

— Ні. — Йован Кіш знову всміхнувся. — Проте вночі кілька разів добре клювало.

— Учора ви були теж у Сентендрейській стариці?

— Ні. Під Надьтетенем.

— Чому не вмикали габаритні вогні?

Йован Кіш знав, що за ним стежили, й не хотів тепер здаватися наївним.

— Отже, ви за Давчеком стежили?

Майор Сабадош знизав плечима й знову запалив сигарету.

— Можна вважати, що так. Але ви не відповіли на моє запитання.

— Вийшов з ладу запобіжник. Тільки згодом я помітив, що габаритні вогні не світять. Змінив запобіжник... Та ви можете це легко перевірити: здається, старий запобіжник і досі лежить у каюті на столі.

Майор Сабадош відчув, що не зуміє перегратн в цьому змаганні. Принаймні, дотеперішніми прийомами.

Сабадош іще ніколи не бив підозрюваних.

Може, і вдарив би, якби вірив в успіх.

Не вірив і тепер, що биттям змусить цього чоловіка зізнатися.

— Кльову не було й цього разу? — спитав він.

Йован Кіш дістав з кишені сорочки сигарету. Навіть не спитав дозволу запалити. Адже він не підсудний.

Глибоко затягся димом. Відкинувся на спинку.

— Може, скажете, нарешті, що вам від мене треба?

Вони втупилися поглядами один в одного. Йован Кіш і майор Сабадош.

— Я певен, що вас цікавив не кльов.

Майор Сабадош уже пересвідчився, що цю людину годі спантеличити.

Вирішив грати відкритими картами.

Відносно відкритими.

— Мілан Давчек зник,— сказав майор Сабадош.

Йован Кіш навіть не ворухнув своїми порцеляново-синіми очима.

— Звідки такий висновок? До світанку ми ще були разом.

— Є причина для такої версії. Є причина вважати також, що ви його бачили останнім.

— Я висадив його на берег біля греблі Квашшаї. Близько третьої години ранку.

— Чому не довезли до свого причалу?

Йован Кіш змовчав. Потім усміхнувся.

— Казав, не любить жінок, а тоді ще й заходився мене лапати. Мені стало гидко. Я на першій же пристані його висадив. Хай, мовляв, пройдеться пішки, паскудний педераст.

Майор Сабадош дивився на Йована Кіша. Просто в вічі. Вирішив піти на ризик.

— Що б ви сказали, якби я зараз виставив свідків, які бачили вас разом з Давчеком у п'ятницю до обіду в Сентендрейському музеї?

Порцеляново-сині Кішові очі захололи.

— Я відповів би, що ви помилилися,— проказав він.

Майор Сабадош не здавався.

— Вас важко переплутати з кимось, пане Кіш.

— Виявляється, можна.

Сабадош знав, що й це не перемога.

— Звичайно, ви навіть не знаєте про пограбування Сентендрейського музею?

Сабадош чекав, що диво станеться бодай цього разу. Але марно.

— Там убито двох людей...

— О господи! — вигукнув Йован Кіш.

Він ніколи не вірив у бога.

Майор знав напевно, що нічого сподіватися на диво.

— Тієї ночі, коли ви з Міланом Давчеком рибалили під Сентендре.

Йован Кіш з полегкістю зітхнув.

— В такому разі то не був Давчек. Він був зі мною цілу ніч.

«Абсолютне алібі»,— подумав Сабадош, відчувши, як кров ударяє йому в голову.

— Можливо, вбивця й не Давчек. Але вас я про всяк випадок прошу не покидати Будапешт. Звичайно, й на катері.

Більше майор не витерпів.

— Ну, якщо хочете, можете поскаржитись у вашому посольстві.

Підполковник Вукетич сидів у величезному, мов зал, кабінеті шефа. Пригублював коньяк. Доповідав хвилин сорок. Розповів усе, що знав чи припускав про Йована Кіша.

Він аж тепер відчув справжню втому.

І не тільки через те, що не спав дві ночі.

Коньяк був добрий.

Шеф розкрив срібну коробку, що стояла на письмовому столі,— замислено вибирав сигару.

Коробку він лишив одкритою.

У цьому кабінеті все було велике.

Можливо, через те й почував себе тут Вукетич по-домашньому.

Він зручно вмостив своє масивне тіло у великому кріслі.

Не палив.

— Пропозиції?

— Не маю жодних пропозицій.

Проте теж узяв з коробки сигару.

— Знаю тільки те, що Йован Кіш і далі вбиватиме.

Шеф припалив, не запропонувавши вогню Вукетичу.

До кожної сигари потрібно було по сірнику.

— А як там угорці?

— Нічого не можуть удіяти. Дарма, що підозра абсолютна. Немає доказів. — Підполковник Вукетич теж запалив. — Проти Йована Кіша існує єдиний доказ: це він сам. — Від першої затяжки аромат тютюну здавався найсильнішим. — Йована Кіша ніхто ніколи не примусить зізнатися.

— Невже?

Шеф теж зазнав на віку чимало прикрощів.

— Ніколи.

— А ми чимось можемо посприяти?

Вукетич налив собі ще чарку.

— Можемо повернутися до давніх справ, у яких його підозрювали. Останню вже закрито понад півтора роки тому. Тоді ми нічого не змогли довести.

Підполковник відпив трохи з чарки.

— Можемо й далі стежити за Кішем,— докинув він.— Для цього потрібно не менш як десять чоловік. Та й тих часто міняти.

Вукетич вихилив рештки коньяку.

— Якщо Кішеві заманеться, він все одно щезне,— сказав він.

Шеф затягся димом сигари. В кімнаті панувала півтемрява. Лише на столі світила лампа.

— Чи не переоцінюєш його здібності?

— Ні,— відповів підполковник. — Не переоцінюю.

Шеф навіть не ворухнувся. Сидів у кріслі й курив сигару.

— Чекати, поки з'являться на світ статуетки? Навіть якщо б і з'явились, то це однаково не привело б до Кіша.

— А то справді його рука?

— Справді.

— Як на тебе, чому він це робить?

Вукетич сотні разів замислювався над цим питанням. Тепер він уже випив чотири чарки коньяку.

— Не знаю.

— Пропозиції?

— Нашими методами нічого не досягнемо. А Кіш не схаменеться. Тепер уже вбиватиме стільки, скільки доведеться.

Шеф підвівся й підійшов до величезного вікна.

Яскраво освітлена вулиця була безлюдна: ніде нікого.

Він обернувся.

— Ти не пригадуєш, що́ я тобі казав під час жовтневого відступу?

Під час війни Вукетич був у шефа командиром батальйону.

Підполковник мовчав.

— Часом усі на світі накази втрачають глузд.

Вукетич підвівся, лишивши сигару в попільниці.

Він дуже стомився.

Під час жовтневого відступу Вукетич отримав наказ од шефа діяти на свій розсуд.

Усю дорогу від Бєлграда до Будапешта він проспав у машині.

— В мене два прохання,— звернувся Вукетич до майора Сабадоша. — Коли прийду на причали, відкличте, своїх людей із спостережних постів.

Він запалив сигару, майор Сабадош — сигарету.

— Повідомте прикордонників, що ми з колегою перейдемо кордон катером Йована Кіша. Сьогодні ж уночі.

— А Йован Кіш?

Підполковник Вукетич відповів не зразу.

Тільки згодом.

— Більше ви не матимете з ним клопоту,— сказав він.

Очі майора Сабадоша від безсоння почервоніли.

— Мушу про це доповісти начальству.

— Звичайно.

Тим часом «Кібець» ретельно обшукали.

Жодних слідів.

Ножі здали до лабораторії. Ніде слідів крові. Леза схожі, але не точно такі, яким забито жертви музейного нападу.

Майор Сабадош знав, що в будь-яку хвилину може заарештувати Йована Кіша.

Але його не судитимуть.

Немає доказів.

Повернувшись із Будапештського управління внутрішніх справ, Йован Кіш роздягся в каюті, одяг плавки. Двадцять хвилин плавав у Дунаї.

Купатися тут було заборонено, але це його не обходило.

Вода була приємно прохолодна.

Накупавшись, Йован Кіш так мокрий і ліг на кабіні катера.

Сонце припікало.

На березі стояли білі «Жигулі» з відчиненими дверцятами. В «Жигулях» — троє чоловіків.

Кіш не звертав на них уваги.

Знову продумав усе — до найменших подробиць.

Герані в одному вікні.

Усміхнене дівчисько перед костьолом.

Продавець морозива.

Олеандр у зеленій діжці...

Отже, лишається черговий музею.

Слідчий казав, ніби їх бачили кілька чоловік.

Брехня.

Якби було бодай двоє свідків, улаштували б очну ставку.

Якщо зведуть його з черговим музею, заперечуватиме все.

Що ще відомо міліції? Що тієї ночі був разом з Давчеком. Був з ним і тоді, коли Давчек пропав.

Це вже більше, ніж просто підозра.

Але ще й не доказ.

Алібі в нього немає.

Єдина людина, яка б могла підтвердити або заперечити алібі Йована Кіша, навіки замовкла.

В музеї сліду не лишили — це точно. Коробок не знайдуть.

А якби й знайшли?

Фінка, одяг, паяльник — на дні Дунаю.

Ящики не говоритимуть. Статуетки теж.

Сонце палило. Плавки висохли просто на тілі. Потім знову ліг на кабіну.

Білі «Жигулі» стояли на місці.

Якщо заарештують, нічого не скаже. Не зіб'ється не перехресному допиті.

Йован Кіш собі вірив.

Доказів не було.

Вдома його візьмуть в роботу.

Досі за ним стежили щонайбільше два тижні. Цього разу стежитимуть два місяці.

А може, й півроку.

Це було малоймовірно.

Йован Кіш знав, як багато людей потрібно для цього.

Та хоч би стежили й цілий рік — проживе на пенсію. Ощадна книжка в порядку.

Потім, рано чи пізно, зустріне підхожу людину. Хтось колись поїде до Австрії, переговорить із кимось у Відні. Хтось вивезе ящики з Угорщини. Хтось реалізує статуетки.

Елемент ризику лишався.

Якщо той «хтось», контрабандист або перекупник, попадеться, то ніколи й гадки не матиме про те, що живе в Белграді відставник, офіцер міліції Йован Кіш.

Усе це, звичайно, була сама теорія. Йован Кіш знав, що в будь-яку хвилину може погоріти через якусь дрібницю.

І хто б міг подумати про того чергового в музеї!..

Ризик завжди існував, інакше не варто було б нічого починати. Але помилятись ніхто не давав йому права.

А черговий музею — то була помилка.

Кіш спав погано. Йому щось снилось, та коли прокинувся, не міг навіть згадати, що саме.

То були нерви.

Йован Кіш відчинив моторний відсік, ретельно протер мотори. Перевірив зчеплення. Почистив свічки. Налив в акумулятори дистильованої води.

Вся ця робота була непотрібна.

Аби згаяти час.

Але Йован Кіш не любив чекати. Хоч в житті йому довелося дуже багато чекати.

Білі «Жигулі» стояли на тому ж місці. Навіть не приховували, що стежать за ним.

Щоразу, запускаючи двигуни, Йован Кіш усміхався, хлопці на березі починали нервувати.

Зате він не знав, що на тому березі, між заякореними баржами, причаїлись два моторні човни.

Не знав і того, що крізь напівпричинені віконця будинку на набережній за ним стежать у бінокль. На острові біля Сентендре чатував напоготові вертоліт. На обох берегах Дунаю стояло по машині з працівниками карного розшуку. Усі пости були оснащені раціями.

Нічого того Йован Кіш не знав. Та якби й знав, не звертав би уваги.

Тепер доводилося перестоювати одне одного.

Це все, що можна було зробити в такій ситуації.

Дівчина в білій сукні прийшла на причал по обіді.

Вона махала йому з причалу.

Йован Кіш теж помахав їй у відповідь.

У білих «Жигулях» один із молодиків проказав щось у мікрофон рації.

Кішеві не було шкода дівчини. Її допитуватимуть, але поганого їй нічого не можуть зробити.

— Якби я сама не прийшла, ти і не подумав би зателефонувати?

— Хтозна,— відповів Кіш.

— Ти завжди такий уредний?

— Завжди.

Кіш змішав коктейль, простяг склянку дівчині в білій сукні. Дівчина заперечливо покрутила головою:

— Не хочу знову сп'яніти.

— Не сп'янієш...

У його голосі дівчина відчула щось незвичне й стурбувалася.

— І нікуди сьогодні не попливемо,— докинув Кіш.

— Маєш іншу програму? — Кіш покрутив головою. — А в чому справа?

— Бо оті пани заборонили.

Він кивнув головою в бік білих «Жигулів». Дівчина простежила за його поглядом.

— Хто то?

— Міліція.

Дівчина в білому замовкла, їй раптом стало млосно.

— Чого їм від тебе треба?

— Дрібниці.

Очі Йована Кіша стали порцеляново-синіми.

— Вони вважають,— проказав він,— ніби я обікрав музей.

Кіш запалив сигарету, пригостивши дівчину.

— І нібито я вбив трьох людей.

Дівчина в білому вирячилася на нього:

— Ти збожеволів?

Йован Кіш похитав головою.

— То ти... справді вбив?

— Я багатьох убив на своєму віку.

— Облиш! — крикнула дівчина.

Йован Кіш знизав плечима.

— Краще, якщо ти підеш звідси.

Дівчина мовчала.

— Тебе вже й так допитуватимуть.

— Байдуже.

— Питатимуть, звідки мене знаєш, відколи знайома зі мною, яким ти мене знаєш, чому зі мною познайомилася.

— Я ж тебе навіть не знаю.

Дунай гомонів.

— Шкода, що я тебе не знаю,— промовила дівчина в білому.

— Ніхто мене не знає,— відповів Кіш. — Усі, хто мене знав, тепер уже мертві.

— Смерть та смерть... — Обличчя дівчини скривилось від жаху: — Смерть завжди з тобою.

Йован Кіш посміхнувся:

— Можливо, я і є смерть!

— Ти божевільний!

— Навряд,— відказав Йован Кіш.

Дівчина мов заклякла на задньому сидінні.

Йован Кіш розглядав її.

— Я подумала, чи могла б з тобою жити,— промовила дівчина.

— Краще тобі піти тепер звідси.

— А з тобою що буде?

— Нічого.

— Заарештують.

Йован Кіш знизав плечима.

І справді, він не знав навіть цього.

— Зателефонуєш?

— Можливо.

— Пообіцяй, що зателефонуєш! — Вона збагнула, що то дурниця, й підійшла до нього: — Нічого не треба обіцяти. Краще поцілуй.

— За нами стежать.

— Ходімо до каюти.

Настрій у дівчини був рішучий.

— Я хочу віддатися тобі.

— Я не люблю це робити, коли за мною стежать,— відказав Йован Кіш.

— Мені байдуже.

— Мені теж, але не люблю, коли за мною стежать.

Дівчина заплакала.

— Я, здається, покохала тебе.

— Дурниці.

Йован Кіш був зумисно грубий.

— Тебе допитуватимуть.

— Байдуже.

— Заберуть до міліції.

— Байдуже,— кричала дівчина.

— Ну, а тепер іди,— сказав Йован Кіш.

— Що їм сказати?

— Правду.

Йован Кіш не проводив дівчину в білому — просто дивився їй услід.

Вже багато людей пішло з його життя.

Дівчина помахала з берега.

Йован Кіш підняв руку.

Знову дмухнув вітер.

Один із молодиків вийшов з білих «Жигулів» і перейняв дівчину.

«Ніколи більше її не побачу»,— подумав Йован Кіш.

Він прокинувся від того, що причалом хтось ішов. Зиркнув на годинник. Пів на другу.

Відгорнув фіранку.

До катера йшло двоє чоловіків — він розрізняв тільки їхні обриси.

Плавом ще міг би втекти. Але чи далеко потім утечеш у мокрій піжамі, без грошей та документів?

Та й навіщо втікати?

Він знову ліг.

Одна фінка лежала поруч на полиці.

Двері каюти з тріском розчахнулись.

Йован Кіш лайнувся: навіть не постукали.

В обличчя вдарив різкий промінь ліхтаря.

Довелося заплющити очі.

— Виходь,— сказав хтось по-сербському.

Йованові Кішу цей голос видався знайомим.

— Поклади руки на потилицю.

Тепер уже Йован Кіш знав, що говорить підполковник Вукетич.

Знав і те, що гра пішла за іншими правилами.

Йован Кіш виліз з-під ковдри.

Підняв руки й заклав їх за потилицю.

Вийшов до каюти-вітальні.

Всі м'язи були напружені.

У цьому тісному приміщенні Вукетичу важко було б користуватися зброєю.

Та й катер хитався.

Підполковник позадкував з каюти. Йован Кіш бачив у його руці пістолет.

Певно, то була зброя марки «беретта», Йован Кіш не міг добре розгледіти: різкий промінь осліплював.

— Виходь,— повторив Вукетич.

Кіш вийшов з каюти. Над потилицею його майнула тінь гумового кийка.

Реакція Йована Кіша була миттєва: він затулився рукою, послабивши удар. Але в голові однаково запаморочилося.

На зап'ястках клацнули наручники. Хтось сильно сіпнув за них. Стало боляче. Ланцюг наручників пристебнули до сталевого поруччя виходу.

— Обшукай його,— почув Йован Кіш голос Вукетича.

В голові ще паморочилося від удару.

Хтось усадовив його біля керма, ретельно обшукав.

— Немає нічого!

Судячи з голосу, це відповів молодий чоловік.

— Скажи водієві, що він вільний.

Це був знову Вукетич.

Мозок Йована Кіша посвітлішав. Лише потилиця нила. І рука, яка прийняла на себе удар.

— Поклади руки на кермо,— наказав Вукетич. — Дивися в ліхтар.

Йован Кіш повільно обернувся до світла: повіки напівопущені, ніби ще запаморочений.

Людини, в якої так уповільнились реакції, нічого боятися.

Підполковник сів поруч на сидіння. В лівій руці тримав ліхтарик, у правій пістолет, певно-таки марки «беретта».

— Гру закінчено,— промовив Вукетич.

Кіш був іншої думки.

Кишеньковий ліхтарик освітлював йому обличчя, а не руки.

Вираз обличчя був пришелепуваний. Йован Кіш набачився людей, яких били гумовим дубцем по потилиці.

У шкіряному чохлі керма катера було заховано невелику гостру фінку.

Голова Кіша впала на груди, він заходився повільно й болісно підводити голову. Його порцеляново-сині очі потьмяніли.

Йован Кіш поволі витягав ніж двома пальцями — мізинним та безіменним. Сантиметр за сантиметром.

Кроків на причалі не стало чути.

Голова Кіша знову впала на груди.

В цю саму мить він полоснув лезом по руці Вукетича.

Підполковник не крикнув. Пістолет випав з його рук.

Йован Кіш штрикнув лезом у серце. Вукетич упав долілиць.

Кіш полапав у нього в кишенях. У лівій кишені виявився ключ від наручників.

Десь на березі загуркотів мотор.

Йован Кіш дістав з чохла керма ще одну фінку, тоді відкинув масивне тіло Вукетича на спинку сидіння. Промінь ліхтаря спрямував на причал.

Лівий зап'ясток він знову стромив до розкритого наручника, а праву поклав на кермо. Ножа Йован Кіш тримав трьома пальцями. Молодий оперативник уже підходив причалом до катера, спокійно, не кваплячись, як людина, що виконала наказ.

Так йому здавалося.

Коли він ступив на катер, Йован Кіш побачив у його руках пістолет.

Йован Кіш замахнувся правою рукою.

Він управлявся в цьому тисячі разів. Лезо фінки ввійшло у шлунок слідчого.

Оперативник схопився за черево, тоді впав навколішки.

Йован Кіш підскочив і вдарив його ногою в голову, збив додолу, ступив на горлянку.

Раптом помітив, що той силкується витягти з себе фінку.

Йован Кіш усією вагою надавив йому на горло, витягнув лезо, штрикнув у серце. Для повної гарантії.

Тоді розглянувся. На набережній тьмяно світили ліхтарі. «Жигулів» не було на місці. На зміну спекотного дня надійшла задушлива ніч.

Кіш обшукав кишені молодого оперативника й викинув труп у Дунай.

Після цього запустив двигуни, а відтак забрав з мертвої Вукетичевої руки пістолет, з внутрішньої кишені кітеля — гаманець, із правої зовнішньої кишені — запасні обойми.

Тоді знову зиркнув на щиток приладів. Стрілка показала: двигуни нагрілися.

Йован Кіш одв'язав «Кібця» від причалу. Габаритних вогнів не вмикав.

Випливши не середину Дунаю, заглушив двигуни.

Він довго придивлявся й дослухався.

Скрізь було тихо, жодних ознак переслідування.

Йован Кіш узяв стокілограмове тіло підполковника й ледве підняв його на борт.

Голова Вукетича впала йому на плече. Йован Кіш зблизька зазирнув у його обличчя. Воно зовсім не змінилось.

Йован Кіш турнув труп через борт.

А тоді ввімкнув габаритні вогні. Дав повний газ. «Кібець» рвонув уперед чорною водою.

Місяця на небі не було, зате зірок — безліч.

«Кібець» летів повним ходом, розтинав темну воду перед собою.

Іншого виходу в Йована Кіша не було.

І не треба було думати про те, що сталося.

Вукетич отримав належне.

Інакше сказали б, що Кіша вбито під час спроби втечі.

А може, й цього не сказали б.

На воді десь виплив би розпухлий труп. З кулею в потилиці або межи очима.

Почалося б розслідування, яке незабаром зайшло б у глухий кут.

Усе дуже просто.

Йована Кіша ніхто б не шукав. У Йована Кіша не було рідних.

Можливо, з ним хотіли поквитатися у Угорщині. Можливо, на батьківщині.

А чорна річка тепер несла їхні трупи.

Лікар велів бути обережним. Почати спокійне, помірковане життя.

Йован Кіш усміхнувся.

Він не сказав лікареві, що смерть не бентежить його. Лікарі вважають, ніби всі бояться смерті.

Життя для Йована Кіша було тягарем.

Зі смертю він зустрічався вдосталь. Він засунув руку під сорочку і схопився за серце.

Ліва рука терпла.

Він бачив смерть. Вона була білою. Не такою, як чорні дула гвинтівок.

Йован Кіш байдуже дивись у вічі смерті. Навіть не привітався до неї.

Йован Кіш не знав, що він блідий як смерть. Його заливало потом.

То було на ранковій оперативці в понеділок. За столом сиділо четверо працівників відділу карного розшуку.

— Що з тобою? — спитав Вукетич.

Йован Кіш хотів сказати, що нічого. Але тільки простогнав.

— Виживе,— промовив лікар, витягаючи з нього голку шприця.

Лікар думав — Кіш не чує.

Йована Кіша не обходила його думка. Лікар хіба що міг урятувати йому життя.

А вирішити життєві проблеми був неспроможний.

Проблеми нікчемного, нудного життя.

«Кібець» нісся фарватером між червоними та зеленими бакенами.

За десять кілометрів до кордону Йован Кіш вимкне габаритні вогні.

Гуркіт моторів, однак, почують.

Знімуться вгору сигнальні ракети.

Кіш усміхався. Скільки разів бачив оті столикі ракети. Ракети щось віщували.

Йому кинуться навздогін, але поки їхні човни розвернуться, по «Кібцеві» захолоне й слід.

Тоді знімуть тривогу вздовж усього кордону.

Йован Кіш знав — у розпорядженні капітана Трокана два моторні човни. А обслуги вночі тільки для одного човна. Та й двигуни не такі потужні, як у «Кібця».

Ну, заблокують шлях. Але немає такого стрільця, який би з хиткого човна влучив у людину, що сидить за кермом такого ж стрибучого човна.

Строчитимуть з автоматів по Дунаї.

Йован Кіш зиркнув на щиток приладів. Акумулятори — в порядку. Температура двигунів — у нормі. Глибина — п'ять метрів. Оберти моторів — чотири тисячі.

А стрілка показувала, що бензину вистачить заледве до кордону.

Йован Кіш вилаявся. Як він про це не подумав!

Розгорнувши карту на витяжній дошці біля щитка приладів, Кіш увімкнув лампу.

Жодної бензоколонки на всьому величезному відтинку берега!

Бензин був конче потрібний, без пального Кіш не міг добратися додому.

Додому?

Тепер він муситиме покинути й квартиру, й Дунай, і Саву, й Адріатику. І «Кібця». «Кібця» було найдужче шкода. В усьому завинив Вукетич. Нащо він удерся до нього силою?

Але зараз не випадало думати про те, що буде вдома. До дому ще належало якось дістатися, подолавши кордон.

Після другого інфаркту він не заперечував проти відставки. Набридли вже йому дрібні порушники, негідники, кишенькові злодії.

Тоді він ще не уявляв собі, що таке — бути відставником.

Йован Кіш довго розглядав карту. Всі бензоколонки були далеко від берега.

Він завжди знав, що колись і сам зазнає поразки. І все-таки в душі жевріла надія: а була це його обмине!..

Він ніколи не думав, як закінчить життя.

Жив ризиком.

Йован Кіш знав: живим ніколи нікому не здасться в руки. В це він повірив ще в горах, коли на пілотці в нього червоніла зірка.

«Живіть так, як повинна жити здорова людина,— сказав йому полковник медичної служби. — Тільки повільніше, обачніше».

Два інфаркти — то не жарт.

Відтоді Йован щоранку сходив на набережну. Сідав на лаві. Як і інші пенсіонери. Йому дозволили мати персональну зброю. Якщо б довелося накласти на себе руки, проблеми б не було.

Життя стало нестерпним.

Йован Кіш цілий рік розробляв план пограбування Загребського банку. Життя набуло нового сенсу. Зустрічаючи його в спортивному залі, колеги відзначали, що Йован знову навчився сміятись. І раділи цьому.

А він був старий вовк.

Проти течії пихкав буксир. Йован Кіш спрямував на нього промінь прожектора.

Йован Кіш добре знав, що важко розпочати нове життя після п'ятдесяти років.

Біс із ним. Кіш мав рахунок у Міланському банку. Мав і кількох вірних людей, на яких міг покластися. Мав дві запаяні коробки на Поромному острові.

Грошей до кінця життя не вистачить.

Ну, а якби й вистачило? Вдруге Йован Кіш не хотів бути пенсіонером. Все що завгодно, тільки не це.

І тоді Йован Кіш згадав про старицю поблизу села Байї й звернув туди. Там була бензоколонка.

Тепер його більше нічого не цікавило. Йован Кіш навіть не вмикав прожектора — в темряві краще орієнтувався, ніж у сліпучому сяйві.

Гирло стариці він знайшов легко.

На березі видніли рибальські хатинки.

У водяному дзеркалі відбивався худий місяць.

Біля хатинок сушилися рибальські «павуки» та інші рибальські сіті.

Глибина була два метри.

Ширина стариці — п'ять метрів. Ліворуч, на кручі темнів верболіз, праворуч теж були зарості.

Під килем почало міліти.

За десять хвилин Йован Кіш дістався старих руїн.

Він плив на дуже малій швидкості.

Глибиномір показував півтора метри.

Йован Кіш натиснув на кнопку — двигуни піднялися.

Тепер лопаті оберталися частково в повітрі й хрипіли.

Він побачив у бінокль плоскодонки під берегом.

Йован Кіш скермував «Кібець» до плоскодонок.

Глибиномір показував один метр.

Йован Кіш різко звернув праворуч. Вимкнув двигуни.

Під днищем «Кібця» заскреготала рінь.

Кіш побіг на ніс катера й звідти виплигнув у воду. Тут було до колін. Він скреготливим дном вибрів на берег. Швартову мотузку накинув на вербу.

Запхав Вукетичів пістолет у задню кишеню штанів, засунувши до шкіряної кишеньки збоку фінку, він прихопив з інструментного ящика молоток і ломик.

На пальне взяв дві каністри — сорок літрів мало вистачити. Стільки донесе від бензоколонки.

На Йована Кіша гавкали собаки. Вулички не були освітлені.

Бензоколонка стояла на майдані, де панувала півтемрява: брудні неонові лампи ледь мерехтіли.

Кіш поставив каністри біля колонки, встромив ломик під її кришку, навалився всією вагою й підважив.

Йован Кіш відкрив каністру, встромив у неї кран, що був на кінці гумового шлангу. Натис на кнопку.

Колись переслідування було обопільне.

Тепер переслідували тільки його.

Навіщо про це думати? Ще матиме час.

Одну каністру було майже наповнено. Йован Кіш стромив кран у другу. Бензин дзюрчав.

Потім зринув сторонній звук.

Хтось обережно йшов по бетону.

Не підводячись, Кіш визирнув з-за колонки.

Біля будиночка заправниці стояв міліціонер з пістолетом у руці.

Йован Кіш і далі наливав бензин у каністру, цю теж неповну, щоб не важко було нести.

Міліціонер вийшов з-за будиночка.

Кіш не зводив з нього ока.

— Руки вгору!

Відстань була кроків зо п'ять.

Йован Кіш посміхнувся.

Той шмаркач лише вивчав абетку, а він уже закінчив університет.

Вартовому міліціонерові Імре Верешу в березні присвоїли звання капрала.

— Руки вгору! Й ані руш, бо стрілятиму!

Йован Кіш вишкірився на нього. То піднімати руки чи не ворушитися?

Він поволі випростався.

Ліву руку підняв над головою. Правою тримався за каністру.

Постовий наблизився на три метри, так само тримаючи пістолет поперед себе.

Кіш бачив, що ствол дрижить.

— Я дуже вас прошу,— промовив Йован Кіш.

Він досі ніколи нічого не просив. Ні в кого.

Кіш кинув каністру в вартового. Сподівався на оту секунду, коли вартовий відскочить.

Йован Кіш мав і пістолет, і фінку, але не вдався ні до того, ні до того, вони не стали йому в пригоді.

Капрал Імре Вереш так налякався каністри, яка летіла на нього, що не встиг відскочити. З переляку натиснув на гачок.

Каністра вдарила його в груди.

Капрал упав горілиць, лише підняв руку, щоб захистити обличчя.

В селі стало тихо. Навіть собаки не гавкали.

Злодій лежав на землі долілиць, розкидавши руки.

Капрал був переляканий. Пістолет дрижав у його руці. Напружившись, капрал перекинув тіло злодія горілиць.

На лобі Йована Кіша чорніла малесенька дірочка. Точно між очима. Куля влучила наче в десятку на мішені. З дірочки повільно сочилася кров.

Капрала занудило. Адже він не цілив в лоб. Нікуди не цілився. Він поплескав по щоках чоловіка, що лежав на бетоні.

Голова Кіша впала набік. Стукнулася об бетон. Капрал Вереш пополотнів. За дві каністри пального вбив людину.

Йован Кіш вирячився у ніщо.

Смерть уже його привітала.

Бібіков Костянтин Антонович (нар. 1930 р.) — перекладач з угорської мови, переклав понад тридцять творів художньої, суспільно-політичної, виробничо-технічної літератури. Твори угорських письменників у його перекладі друкувалися з 1955 р. у періодиці та видавництвах «Радянська школа», «Радянський письменник», «Молодь», «Дніпро», «Карпати», а також на сторінках журналу «Всесвіт».